

JURIDISK FORENINGSS AARBOG

FOR

VINTEREN 1936—37

TRYKT SOM MANUSKRIFT TIL BRUG FOR
FORENINGENS MEDLEMMER

KØBENHAVN

NIELSEN & LYDICHE (AXEL SIMMELKJÆR)

1937

INDHOLD.

Foreningen	5
<i>N. P. Madsen-Mygdal: Om moderne Deviser-Ret</i>	7
<i>O. Schlegel og Hj. Helweg: Sindsyges Hospitalsanbringelse</i>	8
<i>C. J. Arnholm: Nutidstanker innen Arveretten</i>	23
<i>P. Skadhauge: Doms mændenes Mission</i>	41
<i>Laust Slesbager: Aktier uden nominel Værdi</i>	47
<i>Kaj Petersen: Et Forslag til en almindelig Fælleslovgivning om frivillig Voldgift</i>	65

Møderne er refereret af Landsretssagfører Erik Petri.

FORENINGEN.

Den aarlige Generalforsamling afholdtes Mandag den 28. September 1936 i »Ingeniørernes Hus«. Overretssagfører *Niels Olesen* valgtes til Dirigent. Dirigenten gav Ordet til Højesteretssagfører *N. J. Gorrissen*, der aflagde Beretning og Regnskab.

Medlemstallet, der den 1. September 1935 var 529, havde været stigende og var den 1. September 1936 533.

Han omtalte de i Aarets Løb holdte Foredrag og gennemgik Foreningens Regnskab for 1935—36, der var revideret af Foreningens Revisor, Byretsdommer *Victor Hansen*. — Beholdningen var ved Aarets Begyndelse 5392 Kr. 32 Øre og ved Aarets Slutning 5939 Kr. 55 Øre.

Beretningen blev taget til Efterretning og Regnskabet godkendt.

Dirigenten gav derefter Ordet til Formanden, Professor *H. Ussing*, der oplyste, at Højesteretsdommer *Julius Møller* havde ønsket at trække sig tilbage som Medlem af Bestyrelsen og saaledes ikke ønskede Genvalg.

De øvrige Bestyrelsesmedlemmer blev genvalgt. Bestyrelsen bestaar herefter af:

Professor, Dr. jur. *Henry Ussing*, Formand,
Højesteretssagfører *Th. Knudtzon*,
Højesteretssagfører *Karsten Meyer*,
Højesteretssagfører *Ø. Ahnfelt-Rønne*,
Højesteretsdommer *Jesper Simonsen*,
Professor, Dr. jur. *O. A. Borum*,
Direktør i »Bikuben« *Johs. Faurholt*,
Landsdommer *A. D. Bentzon*,

Højesteretssagfører *N. J. Gorrissen*,
Byretssekretær, Frøken *Karen Johnsen*,
Byretsdommer, Dr. jur. *Erwin Munch-Petersen* og
Statsadvokat *O. Schlegel*.

Foreningens Revisor, Byretsdommer *Victor Hansen*, blev genvalgt.

Den 14. Juni 1937 blev Overretssagfører *Axel Bang* paa sin 80 Aars Fødselsdag udnævnt til Æresmedlem af Juridisk Forening. Bestyrelsen ønskede derigennem at give Udtryk for Juridisk Forenings Taknemlighed overfor Overretssagfører *Axel Bang*, hvis Initiativ og Energi det først og fremmest skyldtes, at Foreningen blev stiftet, og som i 50 Aar havde taget Del i Foreningens Ledelse.

DEN MODERNE DEVISE-RET.

(Foredrag af cand. jur. *N. P. Madsen-Mygdal* den 28. September 1936).

Foredraget udelades her, da det er trykt i Ugeskrift for Retsvæsen 1936 B, S. 269.

Diskussion:

Landsretssagfører *B. Hjejle* fremsatte nogle praktiske Kommentarer til Foredragsholderens Bemærkninger om visse Tilfælde af Import uden Betaling til Udlandet, samt om Oprindelsen til Betegnelsen »Valuta-Attest«, og erklærede sig enig med Foredragsholderen i, at en toldafstemplet Valuta-Attest næppe giver Ihændeleveren nogen egentlig Ret overfor Nationalbanken til at erholde fremmed Valuta.

SINDSYGES HOSPITALSANBRINGELSE.

(Diskussion, indledt af Statsadvokat *O. Schlegel* og Overlæge, Dr. med. *H. Helweg* den 26. Oktober 1936).

Statsadvokat *O. Schlegels* Indledning udelades her, da den findes trykt i Ugeskrift for Retsvæsen 1937 B, S. 98.

Overlæge, Dr. med. *H. Helweg*:

I det Omraade, hvor Psykiatrien og Juraen mødes, er Spørgsmaalet om Sindssyges Hospitalsanbringelse et af de mest uopsli-delige Problemer. Ikke saaledes at forstaa, at der egentlig bestaar nogen uløselig Strid mellem Jurister og Psykiatere. Snarere er Forholdet det, at begge Parter anerkender Berettigelsen af den anden Parts Synspunkter, men at en fastlagt Ordning, der tager ligeligt Hensyn til begge Sider, er saa vanskelig at finde, at man Gang paa Gang giver op overfor den Opgave at finde en god Generalnævner for begge Synspunkter.

Vil man lade det lægelige Synspunkt være raadende, kommer man let til at gøre for stærkt Vold paa den personlige Frihed, og vil man til det yderste værne dette værdifulde Retsgode, bliver det iøjnefaldende svært at faa de Sindssyge ordentlig behandlede.

Man har derfor nu i et Par Menneskealdre her i Landet ladet Sagen ligge og hjulpet sig frem med List og Lempe og er end ikke naaet at blive klar over, om man gerne vil have en Lov om disse Forhold eller om man helst vil være fri. Fra Tid til anden sker der noget, som henleder Opmærksomheden paa Problemet. Saaledes i 1926, da et Sindssygehospital fik Højesteretsdom for, at det med Urette havde tilbageholdt en Patient. Det førte til, at der i 1927 med Opbud af megen Sagkundskab blev udarbejdet et Lovforslag; men derved blev det ogsaa. Da det kom til Stykket,

blev der ikke gjort noget Forsøg paa at føre Forslaget igennem, ja det kom ikke engang frem til Diskussion. Man blev staaende ved det fundamentale Problem: Skal vi overhovedet have en Lov? og kom ikke videre. Forslaget forsvandt i en eller anden ministeriel Oubliette.

Spørgsmaalet er ogsaa vanskeligt. Hvis det endda kun var de sindssyge selv, det drejede sig om, fandt man vel ud af det. Der er noget umiddelbart indlysende i den Tankegang, at naar Folk helt eller delvis mister deres sunde Omdømme, bør man kunne beslutte for dem og om dem; og der kunde vel ogsaa gives brugbare Regler for, hvornaar og i hvilket Omfang det var berettiget at underkaste disse Mennesker Behandling mod deres Vilje, hvis det kun var dem selv og mere almene Samfundshensyn, der skulde tages Hensyn til. Men der indgaar i dette Problem — foruden det almene Samfundshensyn — tre konkrete Faktorer, hvis Interesser ofte er divergerende, ja ligefrem modsatte.

For det første er der Patienten selv, hvis personlige Standpunkt i Spørgsmaalet: Behandling eller ikke Behandling, Hospitalsanbringelse eller ikke, ofte er af en ganske særlig Art, derved at det er dikteret af Ræsonnementer og Følelser, som helt eller delvis er paavirkede netop af Sygdommen og altsaa ikke altid har Krav paa at blive vurderede som sunde og fornuftige. Hvis Patienterne altid var helt forstyrrede, saa man med selvindlysende Sikkerhed kunde se bort fra deres egen Mening, saa var det let nok. Det er netop den saa ofte forekommende delvise Beskadigelse af det sunde Omdømme, der gør det vanskeligt.

For det andet er der den Sindssyges nærmeste paarørende, Familie, Husfæller og eventuelt Naboer. De har, hvis de ikke i særlig Grad er ledede af Kærlighed og andre ædle Bevæggrunde, meget ofte den aabenbare Interesse at blive af med den Sindssyge. Ofte kan Berettigelsen af dette Krav være indlysende, til andre Tider omdisputabel, men det er overmaade ofte en Faktor, der gør sig stærkt gældende.

Endelig er der for det tredie Lægerne. Af dem forlanges det fornuftigvis, at de skal varetage Patientens sande Interesse og tilige vise skyldigt Hensyn til de paarørendes berettigede Interesser, og de — Lægerne — har derfor Krav paa at blive udstyrede

med saadan Myndighed, at de kan løse denne Opgave. Det gælder baade de praktiserende Læger, der skal indlægge Sindssyge paa Hospital, og Sindssygelægen, der skal behandle dem der.

En Lov, der skal ordne disse Forhold, skal altsaa give Regler, der paa een Gang sikrer de Sindssyge mod unødvendig Frihedsberøvelse og trækker Grænsen for, hvad der skal forstaas ved nødvendig og unødvendig Frihedsberøvelse, som trækker denne Grænse baade under Hensyn til Patientens Helbredelseschancer og hans eventuelle Besværlighed for de nærmeste Omgivelser, og som endelig direkte eller indirekte udstyrer Lægerne med en nøje afpasset Myndighed til at gennemføre den Behandling og Frihedsberøvelse, der er funden berettiget og tilladelig.

Jeg skal i al Korthed gennemgaa, hvorledes det for Tiden staar til med disse tre Sider af Sagen, idet jeg dog ikke gaar nærmere ind paa de rent personretslige Forhold, der er behandlede af min ærede Medindleder, men holder mig til, hvorledes det i Praksis former sig.

Ser vi da først paa Patienten selv, viser det sig, at han i adskillige Henseender kan blive uheldigt stillet. Først er der det tragikomiske Forhold, at en Syg ikke kan begære sig selv indlagt paa Sindssygehospital. Jeg oplever med Mellemlum, at et Menneske kommer til mig, klager over Symptomer, der viser, at han trænger til Indlæggelse paa Sindssygehospital, hvad jeg derfor raader til. Ja, det vil Patienten ogsaa gerne, blot det kan ske diskret, han er ugift, staar ene, men overfor Naboer, Omgangsfæller og Forretningsforbindelser ønsker han ikke publiceret, at han indlægger sig paa Sindssygehospital. Nu har han lukket sit Hus og fortalt, at han er rejst til Syden, og nu vil han gerne indlægges. Ja, men vi skal have en Lægeattest. — Kan De ikke skrive den? — Nej, det maa jeg ikke. — Jamen jeg vil ikke betro mig til en anden, tilfældig Læge. — Det maa De, og saa skal vi have en paarørende til at begære Dem indlagt. — Vorherre bevares, jeg har ingen paarørende, jeg vil betro mig til. — Situationen er til at le og græde over, eftersom man er i Humør til. Jeg har nogle Gange i saadanne Tilfælde arrangeret Indlæggelse ved Hjælp af to Straamænd, men der har været Tilfælde, hvor jeg har maattet opgive det, og hvor Patienten er rejst sin Vej med en uforstaa-

ende Hovedrysten. Saa taabelige havde han ikke tænkt sig, at Sindssygelæger kunde være.

Disse Tilfælde er dog ikke af saa overvættets stor Betydning. Dels er de relativt sjældne. Jeg har i 18 Aar oplevet en 6—7 Tilfælde. Dels drejer det sig jo ifølge Sagens Natur om relativt lette Sygdomstilfælde, saa i Reglen vil dog Behandling paa anden Maade kunne opnaas.

Værre er det, at det i overmaade mange Tilfælde er vanskeligt eller umuligt at faa en Patient indlagt, uagtet det i iøjnefaldende Grad er paakrævet, fordi Patienten mangler Erkendelse af sin Tilstand og vægrer sig ved at lade sig indlægge.

Der er naturligvis en Mængde Tilfælde, hvor det gaar. Er Patienten farlig for sig selv eller sine Omgivelser, har man Justitsministeriets Cirkulære af 11. Juni 1895. Man kan faa Politiets Hjælp og er velhjulpen. Er Patienten trængende, har man Sociallovens § 252 og kan mobilisere det sociale Udvalg, der dels er udstyret med en vis Myndighed til at tilkalde korporlig Magt, og som i hvert Fald kan optræde med en Autoritet, der i mange Tilfælde gør egentlig Magtanvendelse overflødig.

I en Del Tilfælde er de paarørendes — Forældres, Ægtefælles — eller Lægens moralske Autoritet tilstrækkelig til at bøje Patientens Modstand mod Indlæggelse. Den understøttes af den Omstændighed, at Patienten ofte tror, der vil blive anvendt Magt, selv om dette slet ikke kan lade sig gøre. Vi er altsaa her naaet til en lidt tvivlsom Fremgangsmaade, der maa betegnes som Bluff, og som vistnok er den hyppigst anvendte Metode til Indlæggelse af Sindssyge mod deres Vilje.

Det skulde da lige være, at Narremetoden er ligesaa hyppig. Man kan faa overtalt Patienten til at sætte sig i en Bil, bilder ham eller hende ind, at man skal køre en Tur, i Skoven eller lignende, højst ned til en Læge for at blive undersøgt og saa straks hjem igen, naturligvis. Eller man skal til Lægen for at faa en Attest til et eller andet, som man bilder Patienten ind. Altsammen Metoder, der ikke blot er uværdige, men ofte højst skadelige, idet de paa Forhaand nedbryder Patientens Tillid til Sindssygehospital, der naturligvis anses for medskyldig i Komplottet — og ogsaa u n d e r t i d e n er det.

De svigtende Muligheder for paa fuldtud lovlig Vis at faa en Sindssyg, der modsætter sig Behandling, indlagt paa Hospital, medfører altsaa dels, at en Del Patienter faktisk ikke bliver behandlede i Tide, dels at man maa gribe til uværdige og mislige Midler.

Men dermed er Vanskelighederne ikke tilende. Er det endelig lykkedes at faa en saadan Patient indlagt, vil det jo være nærliggende og ogsaa hyppigt forekommende, at Patienten forlanger sig udskrevet igen. Til Rettesnor for, hvornaar man skal respektere et saadant Ønske, hvis Opfyldelse altsaa kan gøre det hele illusorisk, har man Sindssygehospitalernes Regulativ og saa den ofte omtalte Højesteretsdom af 8. Septbr. 1926. Der er da først den Mulighed, at Patienten er farlig for den almindelige Sikkerhed; i saa Fald kan han tilbageholdes og Sagen kan indankes for Overøvrigheden paa den Syges Hjemsted. At Patienten er farlig for sig selv, berettiger altsaa ikke til saadan Tilbageholdelse. Derimod siger den nævnte Højesteretsdom noget om, at Patientens Tilstand kan være saaledes, at den i sig selv berettiger til Tilbageholdelse. Hvorledes dette skal forstaas, er der ingen, der ved; men blandt Sindssygelæger er det den almindelige Opfattelse, at dermed maa være tænkt paa saadanne svære Former af forstyrrede Menthalfunktioner, at Patienten ogsaa for den jævne Lægmandsbetragtning maa staa som »splittergal« og uegnet til at være udenfor Hospital. Sindssygelægerne vil som Følge deraf være meget forsigtige med at skyde sig ind under denne Passus i Højesteretsdommen, da de jo aldrig kan vide, om de vil blive desavouerede.

Endelig er der — bortset naturligvis fra dem, der er indlagt ifølge Dom eller Øvrighedsresolution — den Mulighed, at Patienten er, eller i en Fart kan blive umyndiggjort. Det er faa, der er umyndiggjorte ved Indlæggelsen, og Iværksættelsen af en Umyndiggørelse, blot med den nødvendige Tilbageholdelse for Øje, er en lidt mislig Sag. Skal det nytte noget, maa det være en personlig Umyndiggørelse, men den forudsætter en formueretlig, og maaske er der ingen Grund til en formueretlig Umyndiggørelse, fordi Patienten intet ejer. Og under alle Omstændigheder er Umyndiggørelse uheldig til dette Formaal, dels fordi dens Varig-

hed og Virkninger let kommer til at strække sig udover Hospitalsopholdet, dels fordi den af mange føles som et langt alvorligere Indgreb i den personlige Frihed, end selv Indlæggelse og Tilbageholdelse paa Hospital. De fleste kan, naar galt skal være, finde sig i, at en Læge tager Magten over dem, men at en Slægtning eller fuldstændig uvedkommende og udenforstaaende Person faar Hals- og Haandsret, har de svært ved at forsone sig med.

Og foreligger disse Forhold — Farlighed, Umyndiggørelse o. s. v. — ikke, har man i Virkeligheden ikke Ret til at nægte en Sindssyg Udskrivning. Da Lægen ikke godt kan staa og se paa Menneskeskæbner gaa til Grunde uden at søge at afværge det, maa han da i saadanne Tilfælde saare ofte gribe til omdisputable og uværdige Midler, som jeg straks skal komme tilbage til.

Først maa jeg imidlertid opholde mig lidt ved den anden Part i Sagen, de p a a r ø r e n d e. Problemet samler sig ogsaa her — ikke om de farlige — men om de besværlige Patienter. Hvor nedbrydende en saadan besværlig Sindssyg kan virke paa et Hjem, gør man sig vanskelig nogen Forestilling om, naar man ikke har prøvet det eller set det paa nært Hold, og mig forekommer det udenfor Tvivl, at ligesom Staten har Pligt til at sørge for, at der er Plads paa Hospitalerne til saadanne Sindssyge, ligesaavel har den Pligt til at etablere en lovlig Ordning, saa Hjemmene kan beskyttes mod de Ulykker, den Syges Nærværelse forvolder. Der kan nævnes utallige konkrete Eksempler: Der er det klassiske, allerede for 40 Aar siden af Rüdinger fremdragne, at en ung Pige af agtværdig Familie og hidtil selv af agtværdige Sæder under en manisk Eksaltation kaster sig ud i letsindigt Liv, bliver gravid, faar Kønssygdomme og volder sin Paarørende uoprettelig Sorg. Der er pæne Ægtemænd, som under en snigende Sindssygdom begynder at drikke og nedbryder Familielivet. Der er de jalousiforrykte, der gør Livet til et fuldstændigt Helvede for Ægtefælle og Børn, og der er mange andre Kombinationer. Og selv om disse mere iøjnefaldende Ulykker udebliver, er der det langvarige Slid paa Nerverne, der undertiden gaar saavidt, at man, naar det endelig lykkes at faa den Sindssyge indlagt, er i Tvivl om det er Patienten eller den ledsagende Ægtefælle, der trænger mest til at faa sit Nervesystem under Kur.

I visse Tilfælde kan man naturligvis henvise de Paarørende til at gaa Umyndiggørelsens Vej. F. Eks. hvor en Mand — uden i nogen Maade at være farlig — i sin Sindssygdom bortødsler Familiens Formue og bringer den til Tiggerstaven. Men dels er det de færreste Tilfælde, hvor Besværlighederne saaledes direkte kan henføres til Patientens Misrøgt af sine økonomiske Anliggender, dels kan megen kostbar Tid gaa tabt, inden det lykkes at gennemføre Umyndiggørelsen — den vil jo i saadanne Tilfælde som oftest skulle for Landsretten — og endelig gyser Familien ofte tilbage for den Offentlighed, der følger med en Landsretsprocedure i en saadan Sag. Selv hvor Midlet er anvendeligt og forelaas, kan man derfor opleve, at det afvises.

Det, der tiltrænges, er derfor de paarørendes Ret til at kræve den formentlig Sindssyge undersøgt af en Læge, og Lægens eller de paarørendes Ret til at kræve Patienten indlagt, saafremt Undersøgelsen viser, at vedkommende er sindssyg og at Sygdommens Art og Konsekvens gør Indlæggelse paakrævet. Kun ved Bestemmelser, der skaber en saadan Ret, kan mange Ulykker for de paarørende hindres, og Anvendelsen af mange saare omdisputable eller positivt uheldige Fremgangsmaader undgaas.

Vi kommer derefter til den tredie Part i Sagen, Lægerne. Det forlanges med Rette af Lægerne, at de skal gøre, hvad der staar i menneskelig Magt for at helbrede Sygdomme og afværge deres Konsekvenser. Naar det drejer sig om psykisk normale Mennesker, er Fremgangsmaaden den, at de giver Raad, og disse Raads autoritative Karakter i Forbindelse med Patientens Ønske om at blive rask, bevirker, at Raadene som oftest følges. Følges de ikke, har Lægen gjort, hvad han kan, og kun i enkelte Tilfælde, hvor en Samfundsfare truer — f. Eks. ved Udbredelse af venerisk Smitte — maa han rekurrere til Samfundsmagten for at faa Behandlingen gennemført. Men hvor det drejer sig om Sindssyge, vil Lægen meget ofte staa overfor den Situation, at hans Raad ikke bliver fulgt, ja at hans Bistand simpelthen afvises, fordi Patienten ikke vil erkende at være syg.

Lægen er da ilde stillet. Lykkes det ikke at bluffe eller narre Patienten, har han kun een Udvej, at skrive en Attest om, at Patienten er farlig for sig selv eller sine Omgivelser. Han har da

i Justitsministeriets Cirkulære af 11. Juni 1895 Mulighed for at faa Patienten indlagt. Jeg skal vel vogte mig for at beskyldte Lægerne for at skrive urigtige Farlighedsattester, men enhver kan indse, at Fristelsen til at strække Farlighedsbegrebet meget vidt, er nærliggende.

Nogle Læger er utvivlsomt for tilbageholdende, de vil intet foretage sig, før Patienten ligefrem har foretaget livsfarlige Attentater, skønt Begrebet Fare dog maa betyde, at der er grundet Formodning om, at Patienten vil kunne foretage saadanne Ting. Men naar andre Læger skriver Farlighedsattester paa Grundlag af den Formodning, at Patienten jo kunde finde paa at forlade Hjemmet uden Ledsagelse og saa blive paakørt af en forbipasserende Bil, maa man vist indrømme, at Lægens Forlegenhed paa tydelig Vis skinner igennem. Og jeg har set Farlighedsattester med endnu mere hypothetisk Grundlag.

Men den Opportunisme, den indlæggende Læge tvinges til at anlægge, er dog intet imod den, Sindssygehospitalernes Læger maa vænne sig til. Overfor Patienternes idelige Krav om Udskrivning, Krav, der udspringer af manglende Fornuft og Sygdomserkendelse og som ikke kan opfyldes, hvis den syge og hans Families Tarv skal varetages, har Sindssygelægen ingen anden Udvej end Ignorering og Sabotering. I enkelte prekære Tilfælde maa man søge en Umyndiggørelse tilvejebragt, i andre prekære Tilfælde maa man — for at hytte sit eget Skind og undgaa Sagsanlæg — skynde sig at udskrive, selv om man forudser uheldige Konsekvenser. Men i de fleste Tilfælde maa man se at komme igennem med List og Lempe. Den udenforstaaende kan dog maaske forestille sig, hvor ubehageligt det er for en Læge paa Stuegang at møde en Patient, hvis Tillid han gerne skulde eje og saa blive stillet overfor Spørgsmaalet: »Sig mig, Hr. Overlæge, har De egentlig Ret til at holde mig her, naar jeg synes, at jeg vil hjem?« Rent ud at lyve og sige ja, er uværdigt og risikabelt. Ignorere Spørgsmaalet eller snakke sig fra det ser heller ikke godt ud. Man kan ogsaa svare, som Sandhed er: »Nej, det har jeg naturligvis ikke, men vi kan dog ikke sende Dem hjem, uden først at tale lidt med Deres Familie«, og saa kan man trække Tiden ud, til Patienten bliver ked af at presse paa. Man føler

sig ikke helt vel tilmode ved en saadan Fremgangsmaade. I de senere Aar, siden Højesteretsdommen af 8. Septbr. 1926, har jeg oftest valgt den Taktik at svare: »Nej, jeg har ikke Ret til at holde Dem mod Deres Vilje, men jeg gør det alligevel, fordi De ikke selv kan bedømme, hvad der er bedst for Dem. Naar De saa er bleven rask, kan De jo anlægge Sag imod mig, hvis De har Lyst«.

Den Omstændighed, at saadanne Sagsanlæg faktisk er yderst sjældne, er efter min Formening det eneste Argument, som med nogen Berettigelse kan anvendes imod en Lovgivning paa dette Omraade. Det kan være rigtigt, som afdøde Prof. Friedenreich skrev i 1910, at selvom Sindssygelægen begaar en uendelig Række Retsbrud, vil den sunde Fornuft og det praktiske Livs Erfaringer se bort fra de juridiske Betæneligheder, saa at endog vor højeste Øvrighed autoriserer Handlinger, der strengt taget maaske er ulovlige. Dette kan siges. Det kan hævdes, at Lovbestemmelser her er saa vanskelige at formulere, at man hellere maa undvære dem og saa lade Lægerne nøjes med den sunde Fornuft som Rettesnor. Men saa maa man dog betænke, at det er lidt haarde Vilkaar at byde Embedsmænd, at forlange af dem, at de skal gøre Ting, de ikke har Lov til. De skal gøre dem; gør de det ikke, er den meste Sindssygebehandling umulig. Vi gør det alle, og der er kun Spørgsmaal om større eller mindre Forsigtighed, større eller mindre Smidighed. Det synes mig da at være rimeligt, at vi ogsaa udstyres med lovlig Ret dertil. Jeg for min Del har altid glædet mig til den Dag, da jeg kan svare en Patient, der efterlyser min Ret til Tilbageholdelse: »Ja, jeg har Ret til at beholde Dem, til det er forsvarligt at udskrive Dem. De maa stole paa, at jeg kun anvender den Ret til Deres og Deres nærmestes Tarv, og stoler De ikke derpaa, maa De indgive en Klage til den og den«.

Thi naturligtvis skal der i givet Fald være en Appelinstant. Patienter skal ikke have Følelsen af at være aldeles prisgivet en Enkeltmands Vilkaarlighed. Om denne Appelinstant skal være Overøvrigheden, Domstolene eller et Nævn skal jeg ikke komme nærmere ind paa. Spørgsmaalet er behandlet af min ærede Medindleder. I Virkeligheden lægger jeg ikke saa overvættes megen

Vægt derpaa, thi i Praksis vil der ikke blive megen Brug for denne Appelinstant. Hvorledes Appelinstanten er, vil ogsaa den være nødt til at lade sig lede af den sunde Fornuft og det praktiske Livs Krav, og ingen Overlæge paa et Sindssygehospital vil med sin gode Vilje vove sig ud i et Tilfælde, hvor han kan risikere at blive desavoueret af Appelinstanten. I hans daglige Virksomhed vilde dette betyde et pinligt Prestigetab. Instansens Opgave skal da dybest set være dels at give Patienten Bevidsthed om ikke at være prisgivet til Enkeltmands Vilkaarlighed, dels at styrke Sindssygelægerens Position, saa han ikke behøver at lade sig beskyldte for retsstridige Handlinger, dels endelig at tvinge ham til meget omhyggelig afvejen af de enkelte Tilfælde. Denne Tvang har han forsaa vidt allerede nu, idet han jo aldrig kan vide sig helt sikker for Sagsanlæg, men Rettens Vej er dog noget besværligere og befares ikke saa ofte af Patienterne. En Klageinstans er lettere tilgængelig, saa Bevidstheden om at aarvaagne Øjne hviler paa Lægens Beslutninger bliver mere nærværende. Nogen Skade til kan dette ikke være, heller ikke set fra Lægens Synspunkt.

Jeg er altsaa af den Mening, at vi trænger til Lovregler angaaende Sindssyges Behandling paa Hospital og den dermed følgende Frihedsberøvelse. Disse Regler bør i Hovedtrækkene gaa ud paa:

1. Etablering af en lovlig Myndighed, der i givet Fald kan træde hurtigt i Funktion, og som under mindst mulig Gnidningsmodstand kan foranstalte Indlæggelse. At denne Myndighed maa skabes med et Samarbejde mellem Lægen og den syges nærmeste paarørende, synes mig givet, og dette Standpunkt har fundet Udtryk i Lovudkastets § 2.

2. Naar en Indlæggelse er befunden nødvendig, maa den eventuelt fornødne manuelle Bistand kunne sikres, hvis Patienten sætter sig imod Indlæggelse. Dette vil medføre en Udvidelse af Betingelserne for Tvangsindlæggelse, saaledes at der ikke kræves ligefrem Farlighed. Lovudkastets § 5 paalægger Politiet at yde eventuel fornøden Hjælp ved alle Indlæggelser, der efter § 2 er befunden nødvendige.

Da i sin Tid Lovforslaget blev udarbejdet, tog Sundhedsstyrelsens daværende Formand, nu afdøde Dr. Tryde, Afstand fra denne Bestemmelse og holdt paa Farligheden som eneste Tvangsindlæggelsesgrund. Maaske var dette en af Grundene til Lovforslagets kranke Skæbne.

3. Sindssygehospitalernes Ret til at tilbageholde Patienter, hvis fortsatte Behandling er paakrævet, maa udvides og afgrænses, saaledes som er sket i Lovforslagets § 6—9. Det bør fastsættes, hvem der med retslig Virkning kan kræve Patienten udskrevet, og herunder maa naturligvis være Patienten selv (§ 9), og det maa slaas fast, i hvilket Omfang Udskrivning kan nægtes. I den Henseende forekommer det mig, at Lovforslagets Regler rammer en god Middelvej og i forstandige Menneskers Hænder vil forebygge Misbrug, uden at altfor meget — som nu — overlades til Heldet og Omstændighederne. Desværre indtog ved Lovudkastets Udarbejdelse Dr. Tryde ogsaa paa dette Punkt et Særstandpunkt, idet han krævede, at Udskrivning kun maatte nægtes, naar den var uforsvarlig og ikke blot med den Begrundelse (§ 8), at den vilde medføre væsentlige Ulemper for Patienten selv og Omgivelserne. Tilbageholdelsesbestemmelserne vilde ved Bortfald af denne § miste en meget væsentlig Del af deres Værdi.

Højesteretsdommen af 8. Septbr. 1926 satte Sindene en Del i Bevægelse blandt Sindssygelægerne, og Sagen drøftedes ved forskellige Møder. Ved et af disse sagde en nu afdød Kollega til mig: »De kan godt faa nedsat en Kommission og De kan ogsaa godt faa udarbejdet et Lovforslag, De kan ogsaa godt agitere for det med al mulig Veltalenhed, men jeg skal love Dem, at De faar det ikke gennemført«. Om det var Kendskab til Lovgivningsmaskineriets hemmelige Kræfter eller visionær Kraft, der lagde ham disse Ord i Munden, skal jeg ikke kunne sige, men Tiden synes desværre at have givet ham Ret. Lovudkastet er der, og det er ikke daarligt, saa det var vel en bedre Skæbne værd, end det har faaet. Dets Regler er klare og enkle, det lægger Beføjelserne der, hvor de fornødne Forudsætninger for at udøve dem, er til Stede, og det afgiver Værn mod Misbrug. Det vilde være ønskeligt, om Juristerne kunde yde Hjælp til dets Genoplivelse.

Diskussion:

Professor, Dr. jur. *H. Ussing* udtalte kraftig Sympati for Indledernes Reformtanker. Med Hensyn til Spørgsmaalet om en Ankeinstans var det formentlig ikke ubetinget nødvendigt, at denne blev de almindelige Domstole. Derimod var Professoren enig med Statsadvokaten i, at Ankeinstansen maatte være uafhængig af Administrationen; og navnlig burde den ikke have noget at gøre med Politiet, heller ikke med Landets øverste Politimyndighed.

Professor, Dr. jur. *O. Borum* var i det hele enig med Indlederne. En Lovordning af disse Forhold er i høj Grad paakrævet. Hvad angaar Kommissionsforslaget af 1927 er Reglerne om Indlæggelse i det hele hensigtsmæssige, dog bør der beskikkes den sindsyge en Tilsynsværge. Med Hensyn til Udskrivning bør Domstolene, og ikke Overøvrigheden, være Ankeinstansen. Derimod kan Reglen i Lovforslagets § 8 ikke accepteres; paa dette Punkt var Professoren enig med Dr. Tryde og Statsadvokat Schlegel. — Naar Sindsygehospitalets Overlæge ikke tør erklære en Udskrivning for uforsvarlig, maa Udskrivning ske selv om fortsat Behandling af andre Grunde kan være ønskelig. Som Statsadvokat Schlegel paapegede, vil en Udeladelse af § 8 næppe faa væsentlig reel Betydning. Naar Overlæge Helweg for Fastholdelse af § 8 særlig fremhæver Hensynet til de paarørende, kan der ikke tillægges dette Hensyn selvstændig Betydning ved Afgørelsen af, om Udskrivning bør ske, der alene bør bero paa Patientens Tilstand og Forhold. Det maa vel indrømmes, at det kan være ubehageligt for de paarørende at faa en ikke helbredt sindsygt hjem; men de maa i saa Fald være henvist til at benytte andre Udveje. Dersom Umyndiggørelse er udelukket, maa f. Eks. en Ægtefælle eventuelt søge Skilsmisse, Forældre maa lukke Hjemmet for Barnet o. lign. Hvis man virkelig vil beskytte den enkelte mod uberettiget Tvangstilbageholdelse, maa Reglerne om, naar en saadan tør finde Sted, være enkle og klare, saaledes at Domstolene i Rekurstillfælde kan føre en virkelig Kontrol med, hvorvidt de er overholdt.

Dr. jur. H. Ussing *Dr. jur. O. Borum* *Dr. jur. Tryde*
Statsadvokat Schlegel *Overlæge Helweg* *Overlæge Schlegel*

Medicinaldirektør, Dr. med. *Frandsen* var enig med Dr. Tryde i de Betæneligheder, denne havde haft med Hensyn til det foreliggende Udkast. Sundhedsstyrelsen kan ikke anbefale det foreliggende Lovforslag i dets nuværende Form. Betænelighederne vedrører navnlig 2 Punkter:

- 1) § 2, 2. Stk. Indlæggelse bør ikke kunne kræves, hvor der ikke er Fare til Stede. Maaske er en saadan Regel ønskelig, og man er i Sundhedsstyrelsen parat til at diskutere den. Det maa dog paapeges, at hvor en Patient er syg af f. Eks. Lungebetændelse eller Blindtarmsbetændelse kan saadan Sygdom være til alvorlig Ulempe for de paarørende; men i saadanne Tilfælde kunde man dog ikke tænke sig, at en Indlæggelse kunde finde Sted uden Patientens Vilje. En Regel om Tvangsindlæggelse, hvor der ikke foreligger Fare, er et Brud paa det naturlige Tillidsforhold mellem Læge og Patient og kunde medføre, at Patienten saa en Fjende i Lægen, i hvem han dog helst skulde se en Ven. Saa snart man gaar udover Kravet om Farlighed, er man ude paa et usikkert Omraade.
- 2) § 8. Med Hensyn til denne Bestemmelse var Medicinaldirektøren enig med sin Forgænger, Dr. Tryde, og med Statsadvokat Schlegel og Professor Borum, ligesom Medicinaldirektøren var enig med Overlæge Helweg i, at Patienten selv maatte kunne kræve sig indlagt.

Iøvrigt er man i Sundhedsstyrelsen villig til en eventuel ny Drøftelse af Spørgsmaalet. Dog gør maaske Tiden en Lov mindre nødvendig. Alt eftersom Sindsygehospitalet antager Karakter af virkelige Helbredelsesanstalter, udslettes det Indtryk af Fængsel, som Befolkningen tidligere har haft.

Overlæge *Krarup* ønskede at gøre nogle enkelte Bemærkninger som den ældste Overlæge ved Statens Sindsygehospitalet og som den, der blev dømt af Højesteret ved Dommen af 8. September 1926. Overlægen var i det hele enig i det fremsatte Lovforslag. Af Betydning var det særligt, at Indlæggelsen kunde ske ved Patientens egen Begæring. Men selv hvor Patienten blev indlagt paa Grund af egen Begæring maatte

der være Grænser for, hvornaar han kunde kræve sig udskrevet igen. Særlig ved Indlæggelse til Afvænnings har det Betydning, at Patienten ikke efter faa Dages Ophold paa Hospitalet kræver sig udskrevet. Taleren havde derfor benyttet den Fremgangsmaade ved Indlæggelsen at afkræve Patienten en Erklæring om, at han skal forblive i Hospitalet til Overlægen finder Udskrivningen rigtig. Taleren tilføjede, at Flertallet af Indlæggelserne er Tvangsindlæggelser. Dette har sin Aarsag i almindelig Pladsmangel paa Sindsygehospitalet.

Dommer *John Knox* ønskede at gøre en enkelt Bemærkning om Forholdet mellem Patienten og Verden udenfor Sindsygehospitalet. Dommeren havde engang Lejlighed til at omgaa en Person, der undertiden maatte underkaste sig Behandling paa Sindsygehospital. Vedkommende havde udtalt, at til Trods for, at han følte sig stærkt knyttet til Hospitalets Overlæge, var det dog ligesom det bristede for ham, naar han ikke havde en Person udenfor Hospitalet, som han kunde henvende sig til. — Det var derfor ønskeligt, at en Tilsynsværge automatisk blev beskikket den sindsyge ved Indlæggelsen.

Overlæge, Dr. med. *H. Helweg*, havde derefter Ordet for nogle replicerende Bemærkninger og beklagede, at hverken Dr. Frandsen eller Professor Borum anerkendte Hensynet til de paarørende. Man kunde ikke — som Medicinaldirektøren — sammenligne Sindsygdом med almindelig Sygdом som Lungebetændelse og lign. Saadan Sygdом er kortvarig, mens Sindsygdом er langvarig og kan virke ganske ødelæggende for et Hjem. Den Udvej, som Professor Borum nævnte, kan ganske vist anvendes, og den anvendes ogsaa, ligesom Sindsygelægerne henviser til den; men mange vil ikke anvende den Fremgangsmaade. Hensynet til de paarørende kan ikke tilsidesættes. Maaske kan en Mellemløsning opnaas, hvis man undlader at definere Begrebet Uforvarlighed i Loven eller udvider den i Udkastet foreslaede Definition.

Specielt overfor Medicinaldirektørens Indlæg vilde Overlægen fremhæve, at uden en Udvidelse af Adgangen til Tvangsindlæggelse har en Lov ingen Interesse. Med Hensyn til det fremhæ-

vede Brud paa Tillidsforholdet mellem Patient og Læge, forelaader i Virkeligheden intet saadant. Lægen vedbliver at være Patientens Ven, selv om Patienten i sin syge Tilstand ikke har Forstaaelsen heraf. At Sindsygehospitalerne bliver bedre, bør ikke betyde, at en Lov ikke gennemføres; man kan lige saa vel vende dette Argument om og fastslaa, at det i saa Fald heller ikke gør Skade at indlægge.

NUTIDSTANKER INNEN ARVERETTEN.

(Foredrag af Prof., Dr. jur. *Carl Jacob Arnholm*, Oslo, den 30. November 1936).

I. Først og fremst må jeg få lov til å takke for den ære man har vist mig ved å be mig holde dette foredrag, og få gi uttrykk for den glede jeg føler over å få lov til å drøfte i denne forsamling en del spørsmål som ligger mig på hjertet.

Men dernest må jeg også få gi uttrykk for visse bekymringer. Det beror slett ikke bare på at det jo hører til god skikk og orden at en foredragsholder er bekymret omtrent på dette punkt av sin utvikling. Min bekymring har en særdeles reell bakgrunn.

For det første er der enkelte vanskeligheter ved å tale i et fremmed land. Visselig kan man der gjøre regning på større overbærenhet enn blandt sine egne. Men den vanskelighet er der, at selv om et foredrag holder sig på et område hvor man i begge land føler skoen trykke, så trykker den ikke nøiaktig på samme måte og i samme grad. På den annen side kan det nok hende at den ene part har en del å lære av den annens problemer. Kanskje opdager man ett og annet som kan ha interesse også for ens egne forhold. Og nettop arveretten skulde jo by på ganske særskilte tilknytningspunkter. I hovedtrekkene stemmer jo de to lands rett overens på dette område. Dertil kommer også den ytre, men ikke uvesentlige likhet, at begge land har en foreldet lovgivning å trekkes med, den norske fra 1854 og den danske fra 1845. Tilknytningen i lovgivningen går for øvrig ennu lenger, forsåvidt som de to lover delvis har felles kilder. Adskillige av de spørsmål som den norske arverett reiser, skulde derfor ha sin aktualitet også for danske tilhørere. Og forsåvidt jeg skulde komme utenfor området av det aktuelle, da vet jeg ikke bedre enn å appellere til overbærenheten.

Men dernest har jeg en bekymring av mere privat karakter. For et par år siden offentliggjorde jeg i Tidsskrift for Retsvidenskap en forelesning med titelen »Arveloven i nutidshelysning« (T. f. R. 1935 s. 119 ff.). Det er jo vanskelig å komme utenom det faktum at der her er et ganske nært slektskap i emnevalget. Nu trøster jeg mig et langt stykke med at ikke alle leser alt som trykkes. Og dernest er det på ingen måte meningen bare å gjenta det jeg allerede har trykt. Dels kommer jeg til å beskjefte mig med andre sider av saken, og dels mener jeg iallfall selv at jeg er kommet lenger i behandlingen av spørsmålene enn jeg var dengang. På et enkelt, men ikke uvesentlig punkt er jeg endog kommet til det motsatte resultat.

II. Det emne jeg skal behandle er meget stort, og det blir selvfølgelig bare enkelte avsnitt jeg overhodet rekker å ta med. For å vise hvor dypt spørsmålene går vil jeg imidlertid gjerne begynne med den regel man for Norges vedkommende finner i arvelovens § 1 — men la mig da samtidig berolige forsamlingen: Det er ikke meningen å gå igjennem alle dens 82 paragrafer.

Paragraf 1 i den norske arvelov lyder slik: »Den formue, en avdød etterlater sig, skal i den orden og efter de regler, som i denne lov er gitt, tilfalle . . .«.

Vi er altså ved spørsmålet om hvad der er gjenstand for arv. Og det spørsmål har da loven besvart derhen at aktiva minus passiva, det er arv.

Men det er da vel selvsagt, vil kanskje mange si. Å nei, så selvsagt er det nok ikke, hvis man dermed mener at differansen mellom aktiva og passiva uten videre kan betegnes som et overskudd, der bør fordeles efter de almindelige arveregler.

Kan man tale om overskudd efter en så enkel operasjon som den man foretar når man trekker gjelden fra de aktiva man finner?

Det er gjerne lettere å tenke konkret, og jeg går over til et eksempel. En mann har aktiva 10.000.—, passiva 4.000.—, og så sier man altså at han ikke bare er solvent, men har et overskudd på 6.000. — Men la oss så føre inn en ny faktor i regnestykket. Den samme arvelater etterlater sig fem uforsørgede barn. Og så er spørsmålet der, klart og enkelt: Er en mann

solvent når han efterlater sig seks tusen kroner og fem uforsørkede barn?

Hvis det var et honnørspørsmål man stod overfor, var der jo ingen grunn til å nekte den avdøde den ros som ligger i det regnskapsmessige overskudd. Men det er noget ganske annet og meget mere enn et honnørspørsmål man har å gjøre med. Det er et høist reelt spørsmål som melder sig: Er der i dette tilfelle noget overskudd å disponere?

Men barna får jo allikevel det hele som arv, vil man kanskje svare. Og det kan vel ikke spille nogen rolle om man kaller det arv eller noget annet, når pengene under enhver omstendighet går til barna.

Men det spiller nok rolle allikevel. Før det første: Kaller man det arv, har jo arvelateren mulighet for å disponere over en viss brøkdel ved testament — i Norge en fjerdedel, og det er enda en særlig vidtgående pliktdelsregel. Denne arvelater, som altså er langt fra å fyldestgjøre sin forsørgelsesplikt, vil allikevel kunne ta 1500 kroner fra barna og gi dem bort til en uvedkommende; han vil endog kunne oprette et legat for at alle skal minnes hvilken storartet mann han var. Nu skal det innrømmes at arvelatere flest vil finne den slags disposisjoner så unaturlige at spørsmålet av den grunn har ringe praktisk betydning. Men der er et annet forhold som har meget stor praktisk betydning. Det kan jo nemlig hende at der er enkelte arvinger som er forsørget, mens andre er uforsørget. Om de fem uforsørkede har en eldre og velbjerget bror, kan jo han med loven i hånd kreve sin like store andel av arven. Og om faren vilde forsøke å rette på elendigheten ved testament, så er han jo bundet av pliktdelsreglene.

Dermed er diskusjonen ført frem til et meget viktig spørsmål i arveretten. Er det riktig å tale om arv før forsørgelseskravene er tilgodesett?

Svaret er for mig ikke synderlig tvilsomt. Der er praktisk behov for regler som sikrer forsørgelseskravene. Reglene om avkortning i arv hjelper ikke langt — slett ikke langt nok iallfall. De støtende resultater som arvelovens regler i mange tilfelle må føre til, kan heller ikke rettes ved testament. Og de

fleste vil vel finne at det er en temmelig unaturlig slektsfølelse som gir sig det utslag at den forsørgede bror tar fra sine uforsørgede søsken det de trenger til nødtørftig underhold.

Og da er det til slutt ett forhold man gjør vel i å legge sig på sinne. I en tid da arverettens moralske berettigelse drages i tvil på så mange hold, er hensynet til forsørgelsen et av de få faste punkter i forsvaret. Det er da ikke ufarlig å innrette arverettens regler slik at de direkte kommer i strid med forsørgelsestanken.

Den kommisjon som i sin tid utarbeidet vår arvelov, var fullt oppmerksom på disse forhold. Og den hadde også utarbeidet bestemmelser som tok sikte på å regulere dem. Men regjeringen forkastet dette forslag, og Stortinget fulgte regjeringen. Dels henviste man da til de praktiske vanskeligheter, og dels fant man det også »tvilsomt, om de uforsørgede børn hermed overhodet vilde være tjent, da det tør antas, at den billighetsfølelse og kristenkjærlighet, der bør lede de uforsørgedes medarvinger til å ta sig av dem og i fornødent fall bistå dem, ofte vilde kjølnes ved tanken om, at de uforsørgede hadde bekommet en forlodd på grunn av at de var uforsørget«.

Jeg er uforbeholdent enig i at en lovgiver vel bør vokte sig for å så splid mellom søsken. Men hvis søskenkjærligheten er så lettkjølnet som det her antydes, så tror jeg sant å si at rede penger er mere verd — når det da gjelder det materielle eksistensgrunnlag for de yngre søsken.

Men så kan man naturligvis henvise til de praktiske vanskeligheter.

Jeg skulde tro de fleste har gjort den erfaring — også når de vil forsøke å kritisere den måte de selv tenker på — at praktiske vanskeligheter er det argument man lettest griper til hvor den redelige vilje mangler. Og jeg tror det gjelder på dette område som så ofte ellers, at de praktiske vanskeligheter ikke er større enn at de kan overvinnnes, dersom man for alvor vil. Og denne antagelse er ikke bare en løs hypotese. Den har også et erfaringsgrunnlag. I Sverige har man allerede nu regler som tar hensyn til forsørgelseskravet. I Norge har man fra 1915 av hatt slike regler når det gjelder uekte barn. Men hvis man over-

hodet ønsker å bli tatt alvorlig, bør man ikke påstå at det skulde være helt umulig å gi lignende regler for ektebarn.

III. Det neste spørsmål som naturlig reiser sig, er dette: Bør all arv fordeles etter de samme regler?

Det er noget man ofte kan iaktta, at regler man er særdeles vel fortrolig med på visse rettsområder, dem glemmer man når man befinner sig på andre. Og slik tror jeg tilfellet egentlig ligger an her. Mens lovgivningen ellers går ganske langt i å ta hensyn til de forskjellige gjenstandes økonomiske egenart, og i den anledning undergir dem særregler i mange henseender, så glemmer man alt dette når man kommer over til arveretten. Nu blir disse forskjellige enkeltgjenstander plutselig bare poster i et regnskap som skal avsluttes med en likedeling av det pengebeløp som representerer overskuddet. Nogen lempning er der jo; man har særregler for åndsverker; vi har i Norge ganske viktige særregler for landeiendommer, nemlig reglene om odels- og åsetesrett; en arvelater kan undertiden treffe særbestemmelser for industrielle anlegg osv. Men alt i alt er der ikke meget av slike regler.

Men når man tenker nærmere over det: Er det ikke nokså underlig dette at ikke bare arvelateren dør, men også tingene dør, at de taper sin individualitet og blir bare pengeverdier?

Rent bakvendt virker dette der hvor arvemidlene skriver sig fra bidrag som samfundet har ydet til arvelateren. Det er jo i vår tid ikke noget sjeldent tilfelle at samfundet hjelper en mann i vei f. eks. med nydyrkning. Og forutsetningen for samfundets bidrag skulde jo da være at nettop denne mann er særlig skikket for denne opgave. Men dermed er jo ikke gitt at hans arvinger bør nyde godt av det aktivum som er skapt på denne måte. Så ille kan hende at den gård arvelateren har ryddet med stort bidrag av det offentlige, tilfaller en arving som man ikke engang vilde ha tillatt å kjøpe den mot full betaling hvis det hadde gjeldt en almindelig livsdisposisjon.

De fleste vil vel ha en umiddelbar følelse av at det må være noget galt på ferde her. Og jeg tror vi her står ved spørsmål som peker meget lenger. Når det så ofte er en slik tilspisset meningsforskjell til stede innen arveretten, når f. eks testaments-

arverettens og slektsarverettens tilhengere undertiden står så skarpt mot hinannen, så kan vel det i adskillig grad bero på at de forskjellige parter tenker på forskjellige forhold. Hver kan ha rett på sitt område. Og moralen av det hele skulde vel nettop være at man trenger mere differentierte regler. Den løse kapital er en forholdsvis upersonlig arvegjenstand hvor den enkelte arvelaters individuelle ønsker naturlig har en større plass. Andre gjenstander kan stå i en annen stilling.

Særlig brennende blir spørsmålet ved jordeiendommer. Og her tror jeg den nyeste tyske lovgivning, Erbhoflovgivningen, kan ha adskillig å fortelle. Tiden tillater mig ikke å gå i detalj, og jeg skal bare minne om hovedtrekkene, nemlig dette at en av arvingene skal ha gården, vanligvis den yngste sønn hvis han er skikket til det. Og han skal ikke bli økonomisk ødelagt av en medarverett for de andre søsken. De skal få en rimelig utdanning hvis familiens økonomi tillater det, og de skal ha en viss rett til å opholde sig på slektsgården. Kort sagt, de skal ha andel i et mulig overskudd, men de skal ikke nødvendigvis dele.

Den tanke som ligger bak disse bestemmelser, bygger naturligvis først og fremst på samfundets interesse i å ha en bondestand som er selvstendig og lever i økonomisk nogenlunde tilfredsstillende kår. Og om man vil se saken fra individets side, kan man jo alltid resonnerer slik, at det er en tvilsom fordel å skulle leve av et beskjedent gårdsbruk, og at den som skal påta sig denne funksjon, iallfall har et rimelig krav på at han ikke skal bære en større gjeldsbyrde enn han evner.

Som man ser, er der i denne tyske lovgivning et nært slektskap med gamle nordiske rettstanker, de tanker som i Norge gir sig utslag i reglene om odels- og åsetesrett. Men allikevel er der stor forskjell. Den gammelgermanske odelsrett er utpreget individualistisk utformet. Det er en rett for en bestemt person uten hensyn til om han er mere eller mindre skikket til å drive gården. Og den berettigede er da først og fremst den eldste sønn — noget som ikke så ganske sjelden fører til at en eldre sønn, som i tidlig alder er reist hjemmefra og har skapt sig en posisjon på annen måte, jager den yngste sønn, som har

gått hjemme og har drevet slektsgården mens foreldrene har vært gamle, og dermed fordriver den som på den ene side er best kjent med gården og som på den annen side ikke har syndelig betingelse for å skaffe sig et annet levebrød. Man har sett sørgelige utslag av odelsretten på dette område.

Med dette mener jeg ikke at jeg anser en radikal og momentan omlegning på dette område for mulig. Jeg vet ikke engang i hvilken utstrekning en omlegning overhodet er ønskelig. Men det vet jeg, at disse spørsmål vel er verd at man tenker dem gjennom.

IV. Omsider er vi da kommet til det punkt i fremstillingen hvor vi kan begynne å drøfte hvem der bør være arving.

Det store hovedspørsmål blir da selvfølgelig spørsmålet om privat arverett kontra offentlig arverett. Men nettop fordi spørsmålet er så stort og så viktig, blir jeg nødt til å gå lett hen over det. Spørsmålet om man overhodet vil godkjenne en privat arverett henger jo sammen med ens hele samfundssyn. De som er motstandere av privatkapitalen, vil naturligvis med særlig iver anfalle den private arverett. Nu er det klart at disse spørsmål ikke lar sig utrede på en time, og jeg er derfor helt nødsaget til å innsnevre horisonten på dette punkt. Jeg forutsetter altså at man har å gjøre med et system som bygger på privat arverett.

Men dermed er naturligvis ikke gitt at man ikke vil innrømme samfundet en plass ved siden av de private arvinger, slik at samfundet på denne måte får noget vederlag for de tjenester det har ydet arvelateren. En slik medarverett for samfundet finner man jo regelmessig — jeg vil tro overalt — i de land som ellers holder sterkt på det privatkapitalistiske system.

En slik medarverett for det offentlige kan bygges på to prinsipielt forskjellige synsmåter, enten slik at man lar samfundet tre inn hvor der ikke er nogen annen arving, eller slik at samfundet krever sitt i konkurranse med mulige andre arvinger og uavhengig av eventuelle disposisjoner fra arvelaterens side. Hvis ikke samfundets arverett skal være helt i tilfældighetens vold, er det naturligvis den siste linje man må følge. Først og fremst må det da understrekes at samfundets rett må være uavhengig

av hvad arvelateren bestemmer; det må altså være en tvangsarverett for samfundet.

Går man så over til å drøfte hvorledes en slik arverett for samfundet bør gjennomføres, melder der sig særlig to spørsmål. Det ene gjelder hvilken form samfundets krav skal få. Da tror jeg det er ganske sikkert at man allerede har valgt den mest hensiktsmessige form, nemlig den at staten tar sitt ikke under navn av arv, men under navn av arveavgift. Ganske visst er der en vesentlig ulempe ved denne ordning, nemlig at man lett kommer til å se avgiften fra et rent fiskalt synspunkt, mens den burde betraktes som et ledd i en arveordning. Men det skulde vel være mulig å bringe folk til å forstå dette selv om avgiftsformen bibeholdes. Og de praktiske ulemper ved å gjøre staten til arving i almindelig forstand vilde sikkert være overveldende. Staten vilde jo da komme inn som loddeier i tusener av dødsboer. Og staten vilde være en lite smidig medarving, slik at den praktiske avvikling vilde støte på store og helt unødige vanskeligheter.

Det annet spørsmål er om samfundets arverett bør ordnes på den måten at staten, statskassen, trer inn som rettighetshaver. Statskassen omfattes jo ikke med synderlig kjærlighet av folk flest, iallfall ikke av dem som er vant til å bidra til den. Man kan beklage dette faktum, men man må regne med det. Et særskilt hensyn er det også at statskassen er et såvidt abstrakt begrep, at en arvelater vil ha følelsen av at hans midler forsvinner i det store sluk hvis statskassen innsettes som arving. Som det vil være kjent, har man i Sverige ordnet saken på den måten at man har opprettet et særskilt fond, »almänna arvsfonden«, som får arven. Derved har man fått arvemidlene skilt ut fra den almindelige statshusholdning, og man har fått en arving som kan gjøre regning på almindelig sympati. Fondets formål er først og fremst å tilgodese barn og gamle; det gir altså en meget naturlig anvendelse av arvemidler, og en anvendelse som vil gi en arvelater følelsen av at hans penger går til fornuftig bruk. Jeg har inntrykk av at dette system med arvefondet, som blev gjennomført i all stillferdighet, ikke har vakt den oppmerksomhet det fortjener — det

kan bli for lite reklame om et lovarbeide også. For mig står det som et særdeles lykkelig grep.

V. Endelig er da tiden kommet til å drøfte hvilke private interesser der har krav på å bli tatt i betraktning ved fordelingen av arvemidlene.

Den faktiske situasjon er jo den at slekten her inntar den helt dominerende plass. Jeg skal være den siste til å nekte at loven likestiller testamentsarveretten med slektsarveretten. Men faktisk er det jo allikevel slekten som får den alt overveiende del av arvemidlene.

Derved føres man over til et centralt lovgivningsproblem som ikke bare har betydning for arveretten. Det gjelder slektens stilling i nutidens samfund.

Tar man et overblikk over lovgivningen, kan man ikke undgå å bli slått av hvor ofte der på dette område er uoverensstemmelser mellom den tilstand loven forutsetter og den tilstand som er den faktiske. Man kan tenke på ekteskapslovgivningens system hvor der er felleseie, med de skarpt adskilte bodeler som hver enkelt ektefelle råder så selvstendig over; i praksis vil det jo høre til sjeldenhetene at der er en slik skarp grense. For Norges vedkommende kan man særskilt henwise til lovgivningen om de uekte barn, som uttrykkelig uttaler at det uekte barn med visse bestemte reservasjoner står i samme forhold til faren som det ekte barn; det faktiske forhold mellom faren og det uekte barn er jo, tross de rettigheter loven gir det uekte barn, vesentlig forskjellig fra forholdet mellom en far og hans ekte barn. Og går man så tilbake til slektens stilling på arverettens område, er det helt innlysende at ordningen har sine forutsetninger i andre samfundsforhold enn de som råder idag. I de to første tilfelle berodde spenningen mellom lovens ordning og det faktiske forhold på lovens reformatoriske tendens. Man har villet påvirke den almindelige opfatning slik at den efterhånden kunde forme sig efter lovens regler. For slektsarveretten er forholdet det omvendte. Der ligger loven tilbake for utviklingen — jeg tar her ordet utvikling i en helt nøytral betydning, i en rent kronologisk betydning, uten å legge noget moment av vurdering i det.

Tar man altså ordet utvikling i denne nøytrale betydning, er det ganske klart at man kan konstatere en meget vesentlig utvikling på dette område. Den centrale stilling som blodsfamilien, ætten, inntok i samfundet, er vesentlig forrykket. Angrepene er kommet fra mange kanter. Individet krever en friere stilling, samfundet får mere å bety, andre gruppedannelser, og da først og fremst husfamilien, trer i forgrunnen. Man ser forandringene i ekteskapets stilling. I tidligere tider hadde det et visst preg av allianse mellom to slekter. Nu er det en forening av to individer, som dermed i større eller mindre grad trer ut av sine familier og stifter en ny.

At en slik utvikling foregår, og at den er kommet ganske langt, det er helt utvilsomt. Hvor langt den er kommet, det kan der være delte meninger om. Men iallfall er situasjonen fullstendig klar nok til at man kan gå løs på det første spørsmål som denne utvikling reiser, nemlig spørsmålet om ektefellens arveret.

Her kan jeg fatte mig kort, for på dette område er der i virkeligheten ingen uenighet. Alle er på det rene med at ektefellen burde ha en bedre stilling. Den eneste mangel er at man ikke fører sine tanker ut i handling. For mig står det slik at den ordning som nylig er gjennomført i Sverige, måtte være et udmerket forbillede. Regelen er der den, at hvor der ikke er livsarvinger, trer den gjenlevende ektefelle inn som enearving, men slik at der ved lengstlevendes død finner sted en fordeling mellom begge ektefellers slekt. Ordningen er altså nettop den som man kjenner så godt fra praksis, slik som den er blitt utviklet gjennom de gjensidige testamenter. Litt modifikasjon i enkelhetene kan der vel tenkes, særlig når det gjelder landeiendommer og andre rettsgoder som er særlig sterkt slektspreget. Men slikt kan man jo ordne ved spesialregler.

De øvrige sociale gruppedannelser som kommer i betraktning ved siden av slekten og husfamilien, kan man også behandle meget raskt. Selvfølgelig kan der være tilfelle hvor arvelateren føler særlig sterk tilknytning gjennom andre bånd enn familiebåndene. Hans kompanion eller hans gode venn kan stå ham nærmere enn slekten. Ikke minst når det gjelder åndsverker vil

en medarbeider eller en elev ofte være den naturlige arving. Men alt dette er for spesielle tilfelle til at man for tiden kunde tenke sig at arveloven skulde ta farve av dem. Til å regulere slike forhold har man testamentene.

Et stort og omtvistet spørsmål er det derimot om man bør gripe inn i lovens arvetavle og opstille en snevrere grense for slektens arverett.

Det er ikke tvilsomt at sterke tendenser går i denne retning. Den svenske arvelov av 1928 har sløifet arverett for fettere og fjernere slektninger. I norsk litteratur har *Knoph* meget bestemt tatt avstand fra den fjernere slekts arverett, og jeg har også selv gitt uttrykk for en lignende opfatning. Jeg må tilstå at jeg ikke lenger er så sikker i min sak. Ganske visst er slektsfølelsen blitt svakere, først og fremst i byforhold. Ganske visst kan den nuværende ordning føre til at arven kommer til arvinger som ikke har noget naturlig arvekrav. Men er disse tilfelle så mange, og betyr de i det hele tatt så meget, at de gir et tilstrekkelig grunnlag for et angrep på slektens arverett?

Skal man søke å gjøre sig op en mening om dette, tror jeg man først og fremst må innrømme at det faktiske materiale for en dom er for spinkelt. Man savner hos oss en brukbar statistikk. Man kan vel gå ut fra at forholdene arter sig omtrent som i Sverige, hvor det viste sig at det alt i alt var en temmelig beskjeden del av den samlede arvemasse som gikk til fjernere slektninger. For å få et slags inntrykk av den almindelige opfatning forsøkte jeg nylig — i mangel av noget bedre — å gjøre en enquêtemessig undersøkelse, i den form at jeg ved universitetet gav en oppgave som kom inn på disse spørsmål. Jeg fikk da inn omtrent femti besvarelser fra studenter fra forskjellige kanter av landet. Nu er naturligvis femti besvarelser et meget lite antall, og der er mange feilkilder å ta hensyn til, først og fremst da den at de lærebøker som studentene for tiden bruker, er meget lite slektsvennlige. Men mitt hovedinntrykk var allikevel at slektsarveretten nok hadde en betydelig sterkere stilling enn jeg på forhånd hadde trodd.

Når alt kommer til alt tror jeg derfor ikke jeg kan oprettholde det standpunkt jeg tidligere har tatt i dette spørsmål.

Skal man ta tilbørlig hensyn til alle berettigede interesser, må man jo først og fremst sørge for å stille spørsmålet helt klart. Forutsetter man at staten allerede er tilgodesett på en tilfredsstillende måte gjennom avgiftsregler, og forutsetter man at ektefellen får en skikkelig stilling — hvilke interesser skulle så være skadelidende ved at de fjernere slektninger beholder sin arverett? Skulde man angripe deres rett, måtte begrunnelsen være den at denne arverett er direkte skadelig. Forutsetningen måtte være at de slektninger der er tale om, normalt vilde være unaturlige, for ikke å si uverdige, arvinger.

Howdan er så den faktiske stilling?

I bondeforhold er slektsfølelsen sikkert meget sterk også i våre dager. De slektninger som faller innenfor arvelovens nuværende begrensning føles i almindelighet som nærstående. I byforhold er situasjonen utvilsomt en helt annen. Men da har man jo muligheten av å oprette testament.

Og dermed har spørsmålet såvidt jeg skjønner fått sin riktige form: Hvilke tilfelle bør man henvise til ordning gjennom testament, og hvilke tilfelle vil man legge til grunn for den legale arvefølge? Det er vel da nogenlunde klart at nettop den besiddende bybefolkning er den klasse som lettest kan henvises til å oprette testament, hvilket da atter vil si at lovens ordning bør avpasses etter rettsfølelsen i almindelige bygdeforhold. Og det skulde da føre til at man ikke går til vesentlige innskrenkninger i slektsarveretten. Det er jo unektelig også egnet til å gjøre et ganske sterkt inntrykk at testamenter for tiden er temmelig sjeldne selv om de lovlige arvinger er fjerne slektninger. Et hensyn som også bør nevnes er det at en del arvelatere jo ikke har nådd testasjonsalderen. De vilde altså ikke kunne tilgodese de slektninger loven utelukker. Og nettop når det gjelder barns etterlatte midler, vil det ofte være naturlig å la dem gå til forholdsvis fjerne slektninger, fordi det gjerne dreier sig om midler som oprindelig skriver sig fra en felles arvelater.

Spørsmålet blir da dernest om slektsarveretten i sin nuværende form gjør nogen skade, eller rettere sagt om den vil gjøre det hvis man forutsetter at samfundet og ektefellen på forhånd blir tilgodesett på rimelig måte.

Man sier at arven lett blir pulveriseret når den skal deles mellom mange og fjerne slektninger. Jeg hørte nylig om et tilfelle hvor en arving var kommet helt fra Amerika, og han fikk bare kr. 3,65 i arv. Det var naturligvis en skuffelse for ham, for han hadde nok sikkert gjort regning med å få minst en hel dollar. Men det at enkelte boer er små, det kan ingen arvelov hindre. Og ellers får man trøste sig med at barnebegrensningen jo vil føre til at også de fjerne slektingers antall vil synke.

Men dernest sier man at hele arveretten står i fare for å kompromitteres når arven i visse tilfelle kommer til personer som unektelig må betegnes som temmelig uvedkommende. Selvfølgelig er det uheldig med disse »lachende Erben«. Men man får ikke være hysterisk heller. Vil man virkelig påstå at arveretten som institusjon kompromitteres ved at en enkelt arvelodd kommer på avveier, da må man forutsette at arveretten står dårligere i den almindelige bevissthet enn nogen hadde anet.

Med dette vil jeg ikke ha nektet at der kan være visse muligheter for reformer i den fjernere slekts arverett. Man kan tenke sig å skjære vekk slektninger i femte ledd, som for tiden er siste arvegangsklasse hos oss, og man kunde tenke sig å trekke grensen ikke etter slektskapets grad, men etter parenteler. Men alt dette blir jo meget små spørsmål.

VI. Det står tilbake å tale om det individualistiske innslag i arveretten, om testamentsarveretten.

Da ser man med en gang at man her står overfor en gruppedeling etter helt andre linjer enn tidligere. Hittil har vi gruppert etter hvem arvingen var. Men de som får testamentsarv, faller jo gjerne inn under en av de grupper som jeg har behandlet tidligere. Ofte går også testamentsarven til slektninger, bare med en annen fordeling enn lovens. Ofte går den til samfundet, men i andre former enn den vilde ha gjort etter loven, i form av legater til veldedige og nyttige formål — mere eller mindre nyttige forresten. Undertiden betyr det at de løsere grupperinger, de mere tilfeldige bånd tilgodesees, interesser som en almindelig arvetavle av rent praktiske grunner ikke kan ta hensyn til.

Testamentsarvingene blir altså på denne måte en meget uens-

artet gruppe, og det er ikke meget som kan sies generelt på dette område. Men noget er der jo.

Først og fremst kan man reise det spørsmål om der overhodet bør være adgang til å disponere over arven ved testament. Svaret på det er vel imidlertid ikke synderlig tvilsomt, og såvidt jeg vet godkjenner all civilisert rett testamentet. Hvor omhyggelig en arvetavle enn er opstillet, kan den jo nødvendigvis bare ta sikte på de typiske tilfelle. Og der blir alltid nok av tilfelle tilbake hvor en fordeling etter loven i det konkrete tilfelle vil være øiensynlig urimelig og hvor derfor testamentet har en viktig funksjon.

Men dermed er selvfølgelig ikke gitt at denne adgang bør være ubegrenset. Og begrensningene er jo også velkjent. Jeg tenker da først og fremst på den rent kvantitative begrensning som følger av pliktdelelsreglene. Også denne begrensning går jo igjen i de fleste rettsforfatninger, riktignok med engelsk-amerikansk rett som en viktig undtagelse.

At en begrensning av denne type er på sin plass, tror jeg ikke jeg behøver å utvikle nærmere. Den er sikkert meget vel forankret i den almindelige rettsbevissthet, selv om man naturligvis i noen grad må regne med at denne bevissthet selv er et produkt av de gjeldende regler. Men hvem bør man tilgodese ved slike regler, og hvor langt bør de gå?

Først og fremst er det klart at hvis samfundets arvekrav overhodet skal være effektivt, må det være sikret på denne måte, slik som det jo faktisk er gjennom arveavgiften. Denne side av saken har jeg imidlertid berørt tidligere, og jeg skal ikke trette med gjentakelser.

Dernest har man livsarvingene. Heller ikke deres pliktdelelskrav trenger nogen utførlig begrunnelse; jeg kan bare nevne ett av de momenter som gjør sig gjeldende, nemlig det at de ikke bør være for sterkt avhengige av foreldrenes vilkårlighet ved fordelingen av arven.

En annen sak er det at der nok kan være rum for ganske mange og ganske viktige modifikasjoner på dette område.

I Norge er pliktdelen tre fjerdedeler, dog så at for de meget store formuer er der visse begrensninger. Denne pliktdel er

større enn i de fleste land. Jeg kjenner bare ett land som går lenger, nemlig Argentina, hvor pliktdelen går op til fire femtedeler. Særlig hvis man går ut fra at barnets krav på forsørgelse blir tilgodesett på annen måte, tror jeg man trøstig kunde redusere pliktdelen, f. eks. til en halvpart. Man kunde dernest sikkert gjøre den mere elastisk, slik at man i høiere grad enn nu tok hensyn til arvemidlenes art, til arvens størrelse og til antallet av arvinger. Endelig kunde der nok tenkes lempninger i visse særtilfelle. Jeg nevner eksempelvis bestemmelser som tar sikte på en annen fordeling mellom livsarvingene enn den loven fører til. Hvis arvelateren efterlater sig barnebarn av forskjellige linjer, f. eks. ti barn efter sin ene avdøde sønn og ett barn efter den annen avdøde sønn, fører jo arveloven til at den ene får like meget på sin ene lodd som de ti får tilsammen. Jeg tror neppe man vilde finne det unaturlig om arvelateren i et slikt tilfelle hadde adgang til å bestemme at de elleve barnebarn skulde få like meget. Ennu et eksempel skal jeg nevne. Som bekjent settes pliktdelsreglene ut av kraft hvor en arving er uverdigg til å ta arv. Men større praktisk betydning tør de tilfelle ha hvor han er uskikket til å ta arv, f. eks. fordi han er åndssvak. Den åndssvake har krav på en forsørgelse som står i rimelig forhold til hvad han ellers skulde ha arvet. Men at en betydelig formue skal tilfalle ham og dermed håndlegges for en lengere tid fremover, det er sikkert ikke hensiktsmessig.

Endelig kunde der være spørsmål om å gi ektefellen et pliktdelskrav. Vår lov har ikke gjort det, og jeg tror at dette er et naturlig standpunkt. Der hvor den ene ektefelle oppretter testament til skade for den annen, vil neppe det personlige forhold mellom ektefellene være slik at en arverett har noget naturlig grunnlag. Men jeg understreker da at jeg her som ellers forutsetter forsørgelseshensynet tilgodesett gjennom andre regler.

Det siste og store spørsmål som testamentene reiser, er spørsmålet om der er grunn til å øve nogen kritikk av innholdet av de testamentariske disposisjoner.

Jeg er fullt klar over de mange og vektige innvendinger av praktisk og av prinsipiell art som kan anføres mot alt som smaker av censur på dette område. På den annen side er der

vel egentlig ingen som krever en ubegrenset frihet her. Og spørsmålet blir da bare hvor langt kritikken skal få lov til å gå.

For å begynne på det område hvor der vel er almindelig enighet i prinsippet: Fideikommissar og familielegater bør der sikkert ikke være fri adgang til å oprette. I Norge har man allerede siden 1814 hatt begrensninger på dette punkt i grunnloven. Tiden tillater ikke å gå i detalj. Det får være nok å fremheve at samfundet har interesser å vareta her. Det er ikke tjent med at verdier håndlegges for sterkt, og heller ikke tjent med at der på kunstig måte skapes en arvelig begunstiget klasse.

En annen gruppe av bestemmelser som ikke er ualmindelige, er de som tar sikte på å sikre arven mot arvingens kreditorer, mens arvingen selv skal ha full rådighet over den. En dom som Norges Høiesterett har avsagt ganske nylig (Rt. 1936 s. 124), har underkjent en slik disposisjon. Det er klart at man også her står overfor problemer som lovgivningen må ta standpunkt til.

Men størst praktisk betydning har allikevel de spørsmål som reiser sig av de mange disposisjoner til almennyttige og veldedige formål.

Der er ingen tvil om at de mange legater som år om annet opprettes til gode formål, gjør og har gjort stor nytte. Men man skal nok samtidig være opmerksom på at ikke alt er like nyttig. Det hender jo endog at legatets hele formål har en nokså begrenset verdi. Og langt mere almindelig er det at legatene er så oversådd med detaljbestemmelser, at de av den grunn ikke gjør sin fulle nytte. Særlig uheldig er også den opstykning i mange smålegater, som lett blir følgen når hver enkelt arvelater skal berike eftertiden med ett eller flere nye legater, istedenfor å søke tilknytning til større enheter, hvad der selvsagt vilde gi legatmidlene en større effektivitet.

Heller ikke er der tvil om at disse disposisjoner ofte har sin grunn i meget verdifulle motiver. Men skal man være ærlig, må man jo nok innrømme at nettop på dette område er der adskillig som innbyr til kritikk. Først og fremst må man da huske på at arvelateren selv ofrer jo ingenting. Disposisjonen trer i kraft når han er død. Han har hatt gleden og nytten av midlene

i all sin tid. Det er bare sine arvinger han pålegger å gi avkall på beløpet. Der kan selvfølgelig settes et spørsmålstegn ved den offervilje som bare gir sig det utslag at man gir bort det som ikke lenger er ens eget. Ikke sjelden spiller nok også arvelaterens forfengelighet en rolle. Men det farligste er selvfølgelig at hans frykt for ulemper i det hinsidige driver ham til disse disposisjoner. Og det hender jo unektelig også at denne frykt blir bevisst utnyttet.

Da den norske arvelov blev gitt, var arvelovskommisjonen fullt opmerksom på disse vanskeligheter. Når man tenker på at »sjelegavene« i tidligere perioder hadde vært særlig favorisert av lovgivningen, er det forbausende å se hvor nøkternt og skeptisk arvelovskommisjonen er innstillet på dette område. Kommisjonen innrømmet visstnok at de veldedige disposisjoner gjorde stor nytte. Men den så allikevel med liten velvilje på den arvelater som »foretrekker selvtilfredsstillelse og et fremragende minne for oppfyllelsen av plikter, der burde være enhver kjærere og helligere, om den enn lover navnet mindre glans.«

Jeg tror nok man tør si at senere tids erfaringer har godtgjort berettigelsen av disse hårde ord. Mange testamentariske disposisjoner er selvfølgelig all ære verd. Men jeg er redd for at et betraktelig antall står svakt allerede når man ser på deres innhold, og vilde falle fullstendig igjennem hvis man hadde full klarhet over arvelaterens motiver. Og dog er det vel ikke forfengeligheten som her spiller størst rolle. Det moment som jeg tror kommer i forgrunnen både hvad hyppighet og hvad usmakelighet angår, er sikkerlig det rent merkantile moment, at arvelateren vil kjøpe sig til den fred i det hinsidige som han er klar over at han efter sin vandel hittil ikke fortjener.

Det er mulig at et arvefond vilde kunne hjelpe en del også på dette område, særlig da ved å gjøre det lettere å undgå de mange klattlegater som er så lite anvendelige. Men skal man opnå noget virkelig effektivt, må man sikkert se vanskelighetene i øinene og ta hele dette spørsmål op. Hvor langt det er mulig å komme, det kan man jo ikke vite på forhånd. Noget burde der iallfall kunne utrettes. Og jeg tror at behovet for en oprydning på dette område er meget sterkt.

Diskussion:

Professor *Borum* takkede særlig paa Arveretskommissionens Vegne for det interessante Foredrag og var enig i det ønskelige i at søge et vist Samarbejde med Norge. Forholdet er jo det, at medens Sverige og Finland har reformeret deres Arvelovgivning, er Norge og Danmark saa nogenlunde ens stillede med deres omtrent samtidige Arvelove af henholdsvis 1854 og 1845.

Taleren fremhævede det ejendommelige i, at mange Tanker, der nu fremtræder som Reformidéer, i Virkeligheden er en Tilbagevenden til gamle Retsformer, saaledes f. Eks. Opdeling og forskellig Behandling af Arvemassen, eftersom denne bestaar i Løsøre eller fast Ejendom, og eventuelt tillige forskellige Regler for Byejendomme og Landejendomme. Paa samme Maade kan nævnes særlige Regler om udvidet Testation til Kirken, Skolen eller fattige (ad pias causa), eller som man nu siger til almen-nyttige eller sociale Formaal.

Hvad angaar en Begrænsning af Slægtens Arveret havde Indlederen stillet Spørgsmaalet saaledes: Om en Anerkendelse af de fjernere Slægtninges Arvekrav ligefrem kunde siges at være positivt skadelig for den private Arveret. Maaske burde Spørgsmaalet formuleres lidt anderledes, nemlig om en Fordeling i mange Smaalodder er at foretrække for en Henlæggelse til en særlig Arvefond, adskilt fra Statskassen, hvilken Fond Indlederen jo iøvrigt havde gjort sig til Talsmand for.

Landsretssagfører *Henrik Bache* takkede for den fængslende Udredning af de moderne Tanker indenfor Arveretten. Han vilde dog advare mod, at teoretiske Betragtninger alt for eensidigt kommer til at præge Lovgivningen. Denne maa af Hensyn til den praktiske Anvendelse ikke gøres for differentieret, men altid have et gennemsnitligt Præg. Taleren anbefalede derfor, at Kommissionen nøje vilde gennemdrøfte Spørgsmaalene med den praktiske Brug af Testationsreglerne for Øje, og herunder i videst muligt Omfang søge Oplysninger hos de praktiserende Jurister, der jo ikke var repræsenteret i Kommissionen.

DOMSMÆNDENES MISSION.

(Diskussion indledt af Landsdommer *P. Skadhauge* den 25. Januar 1937).

Indlederen tog sit Udgangspunkt i, hvad Ørsted har skrevet i Anledning af det Rigsforsamlingen forelagte Grundlovsudkast i 1849. Ørsted gør sig heri til Talsmand for Lægdommere — ganske vist i Form af Jury. Hans Indvendinger mod de professionelle Dommere kan resumeres i to:

At de juridiske Dommere i for høj Grad arbejder med faste Forbrydelsesbegreber.

At Straffens Størrelse fastsættes for meget efter Skemaer.

Det er blevet hævdet, at der ingen Modsætning bestaar mellem en almindelig, fornuftig Forstaaelse af Loven og en specifik juridisk. Dette kunde Taleren ikke tiltræde. Som Eksempel fremførte han den Fortolkning af Rpl. § 216, at det Spørgsmaal, om en Domfældt har gjort sig skyldig i en i den offentlige Mening vanærende Handling ikke skulde vedrøre Skyldspørgsmaalet.

Spørgsmaalet, om en Person skal frakendes de borgerlige Rettigheder, vedkommer iøvrigt ogsaa Strafudmaalingen; uanset at Straffeloven ikke kalder denne offentligt proklamerede Frakendelse for Straf, er den Straf. Straffeloven kalder jo heller ikke Arbejdshus og Sikkerhedsforvaring for Straffe, men de er det desuagtet. Straf er et socialt eller sociologisk Begreb, der hører hjemme blandt Juraens Forudsætninger, saa selv om en Lov bestemmer, at det, der er Straf, ikke maa behandles som saadan, kan dette dog ikke være bindende ved Fortolkningen af Ordet Straf i andre Love.

Taleren fremhævede videre en Række Tilfælde fra Retspraksis, hvorved han vilde paavise yderligere Eksempler paa, at for megen slavisk Arbejden med bestemte Begreber kunde bringe Afgørelsen i Strid med almindelig Fornuft.

De juridiske Domstole er ved Fastsættelsen af Straffen for tilbøjelige til at anvende bestemte Takster. Taleren modholdt Straffelovskommissionens Ord om, at det nu gælder om en individualistisk Behandling af Forbryderne med Professor Krabbes Indlæg ved Kriminalistforeningens Møde i 1931, hvorefter Strafudmaalingen maa være baseret paa en efter almindelig Retspraksis fastsat, nogenlunde ensartet Vurdering af Gerningen. Ganske vist kan der — efter Prof. Krabbe — fra dette Normalmaal gøres Udslag til begge Sider i skærpene eller formildende Retning alt efter de foreliggende individuelle Forhold og Gerningsmandens Person, men det maa ske med en vis Forsigtighed og efter velgrundet Overvejelse, saa at Vilkaarligheder undgaas.

Efter Talerens Mening er Rigsdagen imidlertid gaet med til Straffeloven i Tillid bl. a. til Betænkningens Løfter om en ny individualiserende Straffemetode. Betænkningen var inspireret af Videnskabens nye Indstilling overfor Juraen.

Det hævdes ganske vist, at Befolkningen ikke vil kunne forstaa, at den ene faar 60 Dages ubetinget Fængsel for et Cykletyveri, medens den anden slipper med 20 Dages betinget, og dette er ogsaa et vigtigt Argument, men det beviser ikke mere, end at en stor Del af Befolkningen ræsonnerer saaledes, ikke at de, der tænker rigtigt over Tingene, kommer til denne Konklusion.

Taleren undersøgte herefter, hvilke Grunde, der ligger bag ved de to af Ørsted fremhævede Tendenser.

Bag de faste Forbrydelsesbegreber ligger Inertiens Lov, ogsaa kaldet Træghedens eller Træthedens. Det er arbejdsbesparende at have en Akse at svinge om, men det maa ikke glemmes, at denne Akse ikke har behaget Lovgiverne, siden de er gaet ind for den individualistiske Tendens.

Om de standardiserende Tendenser ved Straffens Udmaaling

kan det anføres, at der bag dem ligger et Ønske om at være konsekvent; dette er dog ikke rigtigt. Konsekvens er paa sin Plads, hvor man virkelig har naaet en Erkendelse. Det er da naturligt at bygge videre paa denne. Men de sjælelige Processer, der foregaar ved en Strafudmaaling, er ikke i første Række Erkendelsesfænomener; de er som alle Domme over menneskelige Handlinger Vurderingsprocesser, d. v. s. følelsesbestemte. Hele Dommerens »moraliske Konstitution«, som Overlæge Krabbe har kaldt det, arbejder med. Dommen beror saaledes paa et Skøn og vel at mærke for den væsentligste Del paa et følelsesbestemt Skøn. Dommen er derfor ikke Udtryk for en opnaaet Erkendelse, som der senere kan bygges videre paa. Den nylig afsagte Højesteretsdom (af 22. Januar 1937), hvorefter 2 Mænd dømtes efter samme Paragraf, men hvoraf den ene mistede de borgerlige Rettigheder, den anden ikke, er derfor et glædeligt Tegn.

Bag Individualiseringstankerne ligger derimod den Bestræbelse, at man skal gøre vel, hvor man har Lejlighed til det, og at man skal anstrenge sig mest muligt for at finde det adæqvate.

Dette er ikke ensbetydende med, at Dømmene altid skal være milde. Taleren nævnte som Eksempel en Voldsmand, der havde slaet en gammel Mand i Stenbroen og som ved Byretten blev idømt 3 Aars Forbedringshusarbejde. Landsretten derimod nedsatte i Overensstemmelse med de gængse Takster Straffen til 8 Maaneder.

Spørger man herefter, om de juridiske Dommere ikke selv kan afbøde disse Brist, er Svaret teoretisk Jo, men praktisk Nej. Det er blevet en Del af deres moraliske Konstitution, at Retten er Loven (og Praxis), og at Loven skal fortolkes ordmæssigt og begrebsmæssigt, men ikke under — det irrationelle — Hensyn til Berigtigelse efter Retsfølelsen. Den moraliske Konstitution kan man imidlertid ikke uden videre aflægge sig og anlægge en ny; derfor har Doms mændene en Mission ved at bryde Hul i Begrebernes og Skemaernes Mur, at bane Vejen for de friske Vurderinger, dem, som Tidens egne naturlige Mennesker har.

Diskussion:

Landsdommer *Scharling* havde oprindeligt under Goos' Indflydelse holdt stærkt paa Nævningene; senere var han ved at deltage i Nævningesager og gennem Erfaringer fra Udlandet blevet mere skeptisk, undtagen forsaavidt angaar England og engelskprægede Lande, hvor der er gammel Tradition for Samarbejde mellem Juraen og Folket.

Ørsteds Advarsler kan være rigtige nok, men man kan ogsaa gaa for vidt i Trangen til Individualisering. Rettens Idé er dog, at ensartede Tilfælde skal behandles ens. Det kan ligeledes være rigtigt, at man skal tage Hensyn til Forbryderen mere end til Gerningen, men Vanskeligheden er den, at Dommeren faar saa langt mindre at vide om Manden end om den objektive Forbrydelse.

Ogsaa under Domsmandsinstitutionen maa man have selve Handlingen som fast Udgangspunkt. Det er dog til syvende og sidst Retsudøvelse, der er Tale om; derfor bliver de ensartede Afgørelser af Betydning.

Professor *O. Krabbe* kunde ikke erkende nogen Uoverensstemmelse mellem sit Standpunkt i Kommissionen og paa Kriminalistforeningens Møde. Professor *Torp* havde oprindeligt givet Udmaalingsbestemmelsen i § 80 en anden Formulering, der slet ikke tog objektive Hensyn. Senere blev den ændret saaledes, at ogsaa Forbrydelsens Grovhed fik Betydning.

I Kriminalistforeningen havde Taleren hævdet, at et vist normalt Maal maatte man have som Udgangspunkt. Dette behøver ikke at stride imod Individualiseringsprincippet. Normalafgørelserne følger allerede af praktiske Grunde: Ligheden mellem de mange Tilfælde og de ofte mangelfulde Oplysninger.

Kriminaldommer *Heide-Jørgensen* havde tidligere været ængstelig for en for overdreven Individualisering, som han havde fundet for teoretisk. Talerens Syn var dog blevet ændret gennem Praxis, hvor Individualisering — moderat anvendt — har vist sig meget nyttig. Før varetoges den af Benaadningsinstituttet, nu kan Dommeren individualisere, ikke alene gennem Udmaalingen, men ogsaa i Spørgsmaalene betinget Dom og Fra-

kendelse af borgerlige Rettigheder. Her kan Dommeren tage et vidtstrakt Hensyn til Personen, og Taleren vilde tro, at Doms­mændene navnlig i Underretterne vilde kunne være med til at skabe en god Praksis. Anke i Domsmandssager vilde sikkert blive temmelig sjælden og muligt vilde dette blive den mest praktiske og værdifulde Følge af Doms­mændene.

Højesteretssagfører, Dr. jur. *N. Cohn* advarede mod for stærk Individualisering, som han ikke fandt helt forenelig med Grund­laget for vor Strafferet. Det kan lyde meget godt, at man ikke skal dømme Handlingen, men Manden, men man fristes herved til at spørge, hvorfor der saa overhovedet skal nogen Handling til. Tænker man sig eksempelvis en meget ringe Overtrædelse af tidligere Straffelovs § 185, vil Forbryderen, skønt han maaske ellers kun havde fortjent en Bøde, mulig nu faa Psykopatforva­ring, maaske endog paa ubestemt Tid. Havde han intet foretaget sig, kunde han derimod overhovedet ikke have været ramt. Det virker da meget urimeligt, at en saadan lille Forseelse rammer ham maaske livsvarigt.

Det er i det hele farligt for meget at hæfte sig ved, hvad Indi­videt mulig trænger til. Der gaar jo adskillige Personer omkring, som kunde trænge til at undergives Behandling, men dette lader sig nu en Gang ikke gøre, saa længe der ikke foreligger nogen konkret Handling. Selve Handlingen bør derfor fremdeles være Grundlaget for Straffen, og da Straffen jo ogsaa er til for at værne andres Goder, maa visse Grundtakster for de sædvanlige typiske Forbrydelser (f. Eks. Cykletyverier) opretholdes.

Retspræsident *O. Haack* mente, at Doms­mændenes Funktion i nogen Grad blev overdrevet og misforstaaet. Doms­mændene skal ikke afgøre, om en Mand skal straffes med 14, 40, 60 eller 80 Dage; det ligger udenfor deres Evne at bedømme, hvad Tiltalte i saa Henseende bør have; det maa afgøres efter objektive og no­genlunde faste Kendemærker, navnlig Forbrydelsens Grovhed. Doms­mændenes Betydning kommer derimod frem ved Afgørel­sen af, hvad Art Straf Tiltalte skal have, Ungdomsfængsel, Fængsel eller Arbejdshus, Fængsel eller Sikkerhedsforvaring, Fængsel eller Psykopatfængsel eller Psykopatforvaring, og endelig ved Spørgsmaalet om betingede Domme og de borgerlige Rettigheder.

Overfor alle disse vigtige Spørgsmaal er det underordnet, om maaske Taksterne for de enkelte Forbrydelsestyper standardiseres noget.

Landsretssagfører *Ingeborg Hansen* udtalte sin Glæde over Foredraget og gik ligesom Foredragsholderen stærkt imod Ensartetheden — og i visse Sager Stregheden — i de juridiske Dommeres Afgørelser.

Højesteretssagfører *C. B. Henriques* advarede mod ubetinget at tro, at Domsmandenes Indførelse vil bevirke mildere Straffe; Erfaringerne fra andre Lægmandsdomstole peger snarere paa det modsatte. Ejheller vil Afgørelserne blive mindre skematiske; Lægdommerne vil uvilkaarligt være tilbøjelige til at efterlyse en bestemt Takst for en bestemt Forbrydelse.

Politifuldmægtig *Bünsow-Johansen* efterlyste Grunden til, at man ikke havde givet Domsmandene Lejlighed til at medvirke allerede under Forundersøgelsen. Dette spillede mindre Rolle i 925-Sager og smaa Benægtelsessager med oplagt Bevis, hvor Domsforhandlingen let kan afholdes sammen med Vidneførelsen; men i de større Sager, hvor man hidtil har kunnet dele Forundersøgelsen i flere Retsmøder, vilde det være heldigt, om Domsmandene havde faaet Adgang til at overvære hele Sagens Forberedelse ved Retten.

Under den nye Ordning vil Domsmandene kun faa et ufuldstændigt Indtryk af Tiltalte, og de vil faa et skævt Billede af Anklagemyndighedens Stilling, fordi de ikke bliver bekendt med det, der er skaaret fra inden Tiltalen; endelig kan det være teknisk uheldigt straks efter Bevisførelsen at skulle skride til Domsforhandling.

Indlederen havde derefter Ordet for nogle replicerende Bemærkninger.

AKTIER UDEN NOMINEL VÆRDI.

(Foredrag af Sagførerfuldmægtig, cand. jur. *Laust Slesbager* den 22. Marts 1937).

Aktieselskabet er et forholdsvis nyt Fænomen i det økonomiske Liv, men det spiller en overordentlig stor Rolle. Det stiftes som bekendt ved, at en Kreds af Personer træder sammen og i Fællesskab indskyder eller opfordrer andre til at indskyde en vis Kapital, der skal tjene som økonomisk Basis for Selskabets Virksomhed, samt iøvrigt træffer Bestemmelse om Selskabets Organisation indenfor de Grænser, der er fastsat af Lovgivningen. Aktiekapitalen består af det, vi almindeligvis kalder Aktier. Økonomisk repræsenterer Aktier proportionelle Andele i et vist Selskabs Nettoformue. Denne Andels Værdi er stadig skiftende, overensstemmende med Selskabets vekslende Kapitalforhold. Vurderingen af denne Andel giver sig Udtryk i den Kurs, hvortil Aktien kan omsættes. Juridisk er Aktien en Kontrakt mellem Selskabet og en Person, Aktionæren, som ved Kontraktens Indgaaelse — mod et vist Vederlag — opnaar visse Rettigheder i Forhold til Selskabet, nemlig Ret til Andel i Selskabets Overskud og ved Likvidation i det Beløb, som maatte blive tilbage, naar alle Selskabets Forpligtelser er opfyldt, samt endelig en vis Indflydelse paa Selskabets Ledelse. I denne Kontrakt er det almindeligt — ja i de fleste Lande paabudt — at fixere Aktiens Størrelse til et bestemt Beløb af Aktiekapitalen. Man taler om Aktiens paalydende Værdi, og naar Aktiens virkelige Værdi svarer til dette Beløb, siger man, at Aktien staar i Pari. Paa Aktionærens Legitimationsbevis — Aktiebrevet — prenter man omhyggeligt Størrelsen af dette Beløb, som jo er en nominal Størrelse, fordi den enkelte Aktie — som Formue betraget — ikke er nogen fast Sum, men veksler stadigt i Over-

ensstemmelse med Selskabsformuens Vekslen. Ved en Aktie uden nominal Værdi forstås en Aktie, som ikke i Vedtægter eller Aktiebrevet er tillagt et saadant bestemt Beløb. Det er Aktier, som ikke har nogen Pari-Værdi. I Amerika kalder man dem No Par Value Stock. Jeg vil i det følgende kalde dem Andelsaktier i Modsætning til Pari-Aktier.

Ved første Øjekast kan det maaske synes, som om det ikke kan være af væsentlig Betydning, om en Aktie saaledes tildeles en Pari-Værdi eller ej. I Virkeligheden har Forskellen imidlertid, hvad jeg haaber skal fremgaa af det følgende, overordentlig stor praktisk Betydning. Jeg tror, at vi før eller senere vil blive stillet overfor Spørgsmaalet om Indførelse af Andelsaktier. Derfor har jeg valgt dem som Emne for mit Foredrag, skønt jeg er klar over, at det paa Forhaand maa forekomme ret speciel.

Aktier uden paalydende Værdi af en bestemt Sum i Penge var tidligere ikke noget ukendt herhjemme. Baade *Torp* og *Platou* omtaler, at Aktier ikke altid lyder paa bestemte Beløb, men til Tider kun lyder paa en vis Brøkdelsdel af Aktiekapitalen. *Torp* gør imidlertid opmærksom paa, at denne Form er lidet anvendt, fordi den vanskeliggør en senere Forøgelse af Aktiekapitalen, »idet en saadan ikke vel kan ske uden gennem nye Bidrag af Aktionærene, hvortil de ikke er pligtige«, og fordi den hemmer Omsætteligheden. Saadanne Brøkdelsaktier er imidlertid ikke det samme som Andelsaktier. I Aktiebrevet er der tillagt Aktien en bestemt Brøk af Aktiekapitalen og altsaa forsaavidt en nominal Værdi, medens Andelsaktien kun er en Aktie Nr. 00 i N. N. Selskab. I begge Udkast til en Aktieselskabslov, afgivet af Kommissionerne af 1900 og 1909, indeholdes en Bestemmelse om, at Aktier kan lyde paa en Brøkdelsdel af Aktiekapitalen, dog mindst svarende til et Beløb af 100 Kr. Hverken Lovene af 1917 eller 1930 har imidlertid optaget en saadan Bestemmelse, og efter gældende dansk Ret maa det anses for tvivlsomt, om Aktier kan udstedes som lydende paa en bestemt Brøkdelsdel af Aktiekapitalen, se *Torp*, L. om A/S 1917 p. 8.

I Amerika hører man første Gang om No Par Value Stock i 1892, da en Komité, nedsat af the New York State Bar Association, afgav en Rapport, hvori det hævdedes, at man burde gen-

nemføre en Lovgivning, der tillod Dannelsen af en særlig Klasse Aktieselskaber, hvis Aktier kunde udbydes som repræsenterende proportionelle Andele af hele Kapitalen, uden at der tillagdes dem en nominel eller Penge-Værdi. Grunden til, at man søgte nye Veje, var den voldsomme Spekulation, der havde fundet Sted i Forbindelse med de store Jernbaneanlæg, og den umaadelige Overkapitalisering af mange Selskaber, som stod i Forbindelse hermed. Man mente, at man ved at opgive Værdiansættelsen i Aktiebrevene vilde opnaa, at Aktiekøbere og Kreditorer vilde blive tvunget til at foretage indgaaende Undersøgelser af de Selskabers Forhold, som de ønskede at træde i Forbindelse med, og at det derigennem vilde blive særdeles vanskeligt for Stifterne og andre at bedrage Offentligheden ved Udstedelse af værdiløse Aktier. Desuden tiltalte det de amerikanske Juristers logiske Sans, at en saadan Aktie ikke gav sig ud for andet end det, den er. Imidlertid gik der 20 Aar, før Staten New York som den første gennemførte Lovbestemmelser, der tillod Udstedelse af Aktier uden nominel Værdi, og nu findes der Lovbestemmelser herom i saa godt som alle 48 Stater. Særlig de sidste 10—15 Aar har medført en kolossal Udvikling i denne Retning. Man regner nu med, at ca. $\frac{2}{3}$ af alle almindelige Aktier og ca. $\frac{1}{3}$ af samtlige Præference-Aktier ikke har nogen nominel Værdi, og af nye Udbud er henholdsvis ca. 90 pCt. og ca. 35 pCt. No Par. Af europæiske Lande, hvor man kender eller har kendt Brugen af Andelsaktier, Quotenaktien, som de kaldes paa tysk, kan nævnes Belgien, Frankrig, Schweiz, Tyskland og Italien. Denne Udvikling viser, at der maa være visse Egenskaber ved Andelsaktierne, som tiltaler de Grupper, der har med Aktier at gøre, og som gør dem velegnede til Kapitalanbringelse, i alt Fald i Amerika, hvor denne Udvikling har fundet Sted.

Det vil være naturligt, naar man skal undersøge Nyttens og Ønskværdigheden af saadanne Andelsaktier, da at se paa Spørgsmaalet ud fra de Interesser, der er knyttet til Aktieselskabsformen. Man kan formentlig dele dem i fire Hovedgrupper. Selskabets som saadant, Aktionærernes, Selskabskreditorernes og endelig og ikke mindst Samfundets Interesser. Det maa indskydes,

at den følgende Diskussion pro et contra i alt væsentligt er hentet fra amerikansk Literatur og derfor i første Række baseret paa de Erfaringer, man har gjort i Amerika.

For Selskabet selv har man konstateret, at Andelsaktier letter Financieringen ved Aktieemissioner. I de fleste amerikanske Stater er det, som her, forbudt at udstede Aktier til Underkurs, hvilket i mange Tilfælde kan vanskeliggøre Starten af nye Selskaber, ligesom det kan besværliggøre Fremskaffelsen af frisk Kapital til allerede eksisterende Selskaber. Selskabet har i det sidste Tilfælde to Udveje, at optage Laan eller udvide Aktiekapitalen. Ved Optagelse af Laan paaføres der Selskabet en fast og lidet ønskelig Renteudgift og i de fleste Tilfælde afdragsvis Tilbagebetaling, og Aktieudvidelse er i mange Tilfælde umulig, fordi de nye Aktier ikke kan afsættes til Pari. Dette Forhold førte tidligere til grove Misbrug, idet det var ganske almindeligt, at man uden videre omgik Lovens Bud, f. Eks. ved simpelthen at sælge Aktierne til Underkurs mod Løfte til Køberne om, at de ikke skulde blive gjort ansvarlige for Betaling af Differencen, eller ved at man lod en Straamand købe Aktierne for straks at sælge dem til Selskabet, som saa kunde sælge dem til den Kurs, der var at opnaa, selvfølgelig under den Forudsætning, at Straamanden kun skulde betale et nominelt Beløb. Disse Omgaaelser medførte jo imidlertid altid en vis Risiko for en tvangsmæssig Gennemførelse af Indbetalingspligten og trykkede derfor yderligere den Pris, Selskabet kunde opnaa for Aktierne. Andelsaktier bringer Selskabet ud over dette Dilemma, idet de kan udbydes til Markedsprisen — at its fair market-value.

Ogsaa naar det drejer sig om Nedskrivning af Aktiekapitalen har man fundet, at Andelsaktier er et praktisk Middel. Aktionærer er ikke begejstrede Tilhængere af en Nedskrivning af Aktiekapitalen; men man har gjort den Erfaring i Amerika, at hvis man kan give de gamle Aktionærer en Andelsaktie i Stedet for hver gammel Pari-Aktie, saa bliver de straks mere venlig stemt. Ved Andelsaktier kan Selskabet i Forvejen bestemme, hvor stor Aktiekapital der skal repræsenteres af Andelsaktierne. Det er herved mulig gjort at nedskrive Aktiekapitalen, men be-

vare de gamle Aktionærer og at bevare deres Aktierettigheder for dem. Hvis f. Eks. et Selskab med en Aktiekapital paa 100,000 Kr., fordelt i 1000 Aktier af en nominel Værdi paa hver 100 Kr., maa have ny Kapitaltilførsel, kan man nedskrive Aktiekapitalen f. Eks. til 10,000 Kr., give hver af de gamle Aktionærer en Andelsaktie og tegne ny Præferencekapital paa f. Eks. 90,000 Kr. Der skabes derigennem de gamle Aktionærer Mulighed for gennem deres Stemmeret at bevare Indflydelse paa Selskabets Ledelse, ligesom de stadig er Deltagere i Selskabets økonomiske Resultater. Man kan heroverfor indvende, at det vilde være lige saa let at nedskrive hver Akties Paalydende til 10 Kr., men rent psykologisk har det vist sig, at den første Metode virker langt bedre. At man ogsaa herhjemme er klar over den Uretfærdighed, som ofte ved Reorganisationer af Aktieselskaber bliver de gamle Aktionærer til Del, viser den Nedskrivning af den gamle Aktiekapital, som for nylig fandt Sted i et herværende Aktieselskab. Man søgte her at beskytte de gamle Aktionærers Interesser ved at udstede Udbyttebeviser, som fik Andel i Selskabets Udbytte, efter at de nye Aktionærer havde faaet 5 pCt. Disse Udbyttebeviser har ingen nominel Værdi, og de giver ikke Indehaverne Stemmeret, ligesom de heller ikke participerer ved Udlodningen af Selskabets Nettoformue efter en eventuel Likvidation.

Der anføres i Literaturen adskillige andre Eksempler paa de Fordele Andelsaktier frembyder for Selskaberne, men paa den anden Side fremføres der ogsaa, og særlig i den nyere Tid, en hel Del Kritik. Det hævdes saaledes fra Selskabernes Side, at Andelsaktier ofte er sværere at afsætte end almindelige Pariaktier. Det er en udbredt Erfaring, at Folk hellere køber Pariaktier, fordi selve det Moment, at der paa Aktiebrevet er angivet en vis nominel Værdi, giver dem en Følelse af at faa noget for Pengene. Dette kan selvfølgelig være ærgerligt nok for Selskaberne; men er dog af mindre Betydning, set paa Baggrund af, at de ikke desto mindre har været i Stand til at udvande Andelsaktier i mindst lige saa stor Udstrækning, som det tidligere skete med Pariaktierne. En langt væsentligere Indvending mod Benyttelsen af Andelsaktier, set fra Selskabets Synspunkt, er den,

at Systemet skulde have en Tendens til at svække Selskabernes Kredit. Det anføres saaledes, at medens Kreditorerne i Selskaber med almindelige Pariaktier er sikrede imod, at Selskabernes Nettoformue ikke ved Dividendeudbetalinger kan reduceres til et Beløb, der ligger under den samlede Sum af alle udbudte Pari-Aktier, har de ikke denne Garanti ved Selskaber, der har udstedt Andelsaktier, idet det her ofte ligger fuldstændig i Selskabets egen Haand at bestemme, hvor stor en Del af det, der indbetales paa Aktierne, der skal henlægges til Aktiekapital, og hvor meget der er Gevinst. I denne Forbindelse anføres det ligeledes, at medens Aktietegnere ved Pari-Aktier hæfter for hele Aktiens paalydende Værdi, uanset om de har tegnet Aktien til Underkurs, er en Køber af en Andelsaktie kun ansvarlig for det Beløb, han har forpligtet sig til at betale for den. Endelig hævdes det, at medens man ved Køb af Pari-Aktier mod Betaling med andet end Penge er nødt til at vurdere Betalingen til en Værdi i Penge, en Vurdering, som er undergivet Domstolens Kontrol, er man ved Udbydelse af Andelsaktier frit stillet. Man behøver overhovedet ingen Vurdering.

Det er klart, at de Fordele eller Ulemper, der knytter sig til Andelsaktier i Forhold til Selskabet, ogsaa indirekte har Betydning for de enkelte Aktionærer, men i mange Tilfælde finder man dog, at Aktionærer som saadanne kan have Interesser, der er stridende mod Selskabernes. Medens saaledes Ansvarets Begrænsning maaske kan betyde indskrænket Kredit for Selskabet, er det en Fordel for Aktionæren at vide, at han aldrig kan blive ansvarlig for en større Sum, end den han har erklæret sig villig til at give. Hans Indskudspligt er begrænset til den Købesum, han har givet for Aktien. Naar Vederlaget for Aktien er Penge, kan jeg nu ikke se, at Spørgsmaalet har saa stor Betydning. Det er jo da ogsaa ved Pari-Aktier Reglen, at naar man køber i det frie Marked, hæfter man kun for den Kurs, man har givet, fordi Aktier, der sælges i det fri Marked, maa forudsættes at være fuldt indbetalt. Og tegner man Aktier, naar de udbydes, maa man være klar over, at Købesummen er mindst Aktiens Pari-Værdi, og saafremt man ikke betaler fuldt ved Handelens Indgaaelse, hæfter man for Restkøbesummens Betaling. Er

Vederlaget derimod andet end Penge, kan det have Betydning — og har faktisk haft det i Amerika — for Aktionæren, at Selskabet ikke bagefter kan kræve Indbetalinger paa Aktien under Henvisning til, at det modtagne Vederlag ikke svarede til Aktiens Værdi. Fordelen for Aktionæren er dog ogsaa i dette Tilfælde ret tvivlsom, fordi Spørgsmaalet kun kan opstaa i de Tilfælde, hvor der ikke har fundet nogen Vurdering Sted, hverken af Aktierne eller Vederlaget. Efter dansk Ret er dette formentlig udelukket, da der ifølge Aktieloven baade ved Stiftelsen og ved Forhøjelse af Aktiekapitalen skal finde en Vurdering Sted af de bestemte Formuegenstande, der skal overtages af Selskabet, og der vilde jo ikke være nogen Grund til at ændre denne Regel, selvom man engang vilde finde det formaalstjenligt at tillade Udstedelse af Andelsaktier. En saadan Bestemmelse findes imidlertid ikke i alle amerikanske Stater. Det anføres endvidere som en Fordel for eventuelle Aktionærer, at i Selskaber med Andelsaktier er der ingen Fare for, at de skal lade sig bedrage af, at der staar trykt f. Eks. 100 Kr. paa Aktien og derfor tro, at de gør en god Forretning, hvis den købes til 25. Det hævdes, at Aktionæren i egen Interesse maa anstille en mere gennemgribende Undersøgelse af det Selskabs Forhold, han ønsker at købe Aktier i, og dette er selvfølgelig rigtigt, men kun til en vis Grad. Naar en Pari-Aktie à 100 Kr. sælges til 25, véd Køberen, at Selskabets Indtjeningsevne ikke kan vurderes særlig højt. Paa den anden Side mener han maaske, at han kan gøre en god Forretning, og i mange Tilfælde anstiller han ikke nærmere Undersøgelser. Naar en Andelsaktie derimod kan købes til 25, siger denne Pris ikke Køberen det mindste, hvis han ikke kender Selskabets Forhold, som han derfor nærmere maa sætte sig ind i. Skønt dette ikke i Amerika har medført, at det blev sværere for Spekulanterne at narre godtroende Købere, maa det vel dog anses som et Gode, at de i hvert Fald opfordres til at se sig for. Man har kaldt Brugen af Andelsaktien for Indførelsen af caveat emptor Reglen i disse Forhold, men som en amerikansk Kritiker meget rigtigt bemærker, er denne Regel kun anvendelig, naar Køberen har Lejlighed til at undersøge Varen, og i disse Tilfælde er Aktiekøberne — i alt Fald naar det drejer sig om

nye Selskaber — meget ofte henvist til at stole paa de Oplysninger, som gives dem af Selskabet selv eller dets Agenter.

I mange amerikanske Selskaber er det almindeligt, at man ved Starten fastsætter et højeste Beløb af det Antal Aktier, der maa udstedes, saaledes at det overlades til Bestyrelsen at udbyde dem efterhaanden som Selskabet faar Brug for Kapital. Dette medfører en stor Risiko for Aktionæren, naar Selskabet arbejder med Andelsaktier, idet de forskellige Udbud kan ske til forskellig Kurs, da der jo ikke her som ved Pari-Aktier er noget, der hedder, at de ikke maa udbydes til Underkurs. Som et Middel til Begrænsning af denne Risiko har man anført, at de gamle Aktionærer ved alle Aktieemissioner skal have Ret til at tegne forlods og pro rata. Aktionærerne kan herigennem sikre sig, at Kurserne ikke trykkes for meget, og den, der ikke vil eller kan tegne nye Aktier, har Chancer for at sælge sin Tegningsret.

I Forholdet til Kreditorerne har man anført, at det er i høj Grad i deres Interesse, naar det lykkes et Selskab at afbetale Gæld ved at udbyde Andelsaktier — naturligvis set i Forbindelse med, at det som tidligere omtalt i mange Tilfælde er lettere for et Selskab at faa tegnet Andelsaktier i Stedet for Pari-Aktier, fordi de sidste ikke maa udbydes til Underkurs. Ved Afbetaling af pantesikret Gæld paa denne Maade, tjener de almindelige Kreditorer paa to Maader. Priviligerede Krav formindskes, og Aktiekapitalen bliver større, og som bekendt maa Selskaber ikke ved Dividendeudbetalinger reducere Aktiekapitalen. Endvidere kan man ogsaa her anføre, at det maa anses for en Fordel for Kreditorerne selv, at de bringes til at sætte sig ordentlig ind i Selskabets Forhold, fordi en Andelsakties Kurs intet siger dem om Selskabets Forhold, og Argumentet er formentlig bedre her end ved Aktionærerne, fordi Kreditorerne jo som Regel er Forretningsfolk, der ikke uden videre slaar sig til Taals med, hvad der bliver fortalt dem.

Til Gengæld for disse Fordele anføres det som en meget væsentlig Indvending mod Andelsaktierne, at Aktionærernes Hæftelse indskrænkes. Jeg har allerede tidligere omtalt dette Forhold i Forbindelse med Aktionærerne. Det er et Spørgsmaal, som man

har lagt meget stor Vægt paa, og det er blevet betragtet som maaske det væsentligste Argument mod Andelsaktierne. Jeg tror nu, det er et Spørgsmaal, som i vore Dage i betydelig Grad overdrives. Det er naturligt, at man historisk har lagt saa stor Vægt paa Aktionærens begrænsede Hæftelse som Medejer af et Aktieselskab, men i Nutidens store Aktieselskaber kan man næppe i al Almindelighed bygge noget paa denne Aktionærens begrænsede Hæftelse. Naar en Mand tegner sig for en Aktie i et Selskab, slutter han en Kontrakt med Selskabet, og for det Vederlag, han yder, opnaar han visse Rettigheder, deriblandt en vis Indflydelse paa Selskabets Ledelse. Derimod kan han ikke siges at være Medejer af Selskabet. Et Aktieselskab er rent faktisk et selvstændigt Retssubjekt. Det er Selskabet og ikke Aktionærene, der ejer Aktiverne, og det er Selskabet, der er Debitor i Forhold til Kreditorerne. Kreditorerne har ikke nogen selvstændig Ret til at kræve Indbetaling paa Aktier. Aktionærn er for ikke indbetalte Beløb Debitor i Forhold til Selskabet, og han ejer ikke nogen Del af dette. Han har Ejendomsret til sin Aktie og i Almindelighed kan han raade over den uden anden Indskrænkning end den, som han selv ved Tegningen har forpligtet sig til at respektere. I Henseende til Selskabet har han som Regel Ret til forholdsmæssig Andel i Udlodningen af Selskabets Nettoformue ved en Likvidation, men hans Tur kommer først, naar alle andre er fuldt dækket. *Augdahl* anfører i denne Forbindelse, at efter den norske Aktielovs § 78 skal Likvidatorerne afhænde Selskabets Ejendele, og efter § 81 skal Overskudet fordeles blandt Aktionærene i rede Penge. *Augdahl* kalder Aktionæren Interessent, og det er formentlig det Ord, der nærmest dækker hans Stilling. I engelsk Ret omtales Aktionærer i Reglen som Medlem. *Sindballe* bruger meget Udtrykket Deltager. Aktionæren hæfter altsaa kun for sin Kontrakts Opfyldelse i Forhold til Selskabet og Kontraktens Indhold er i Virkeligheden den samme, hvad enten det drejer sig om Pari-Aktier eller om Andelsaktier. I denne Forbindelse kan der være Anledning til lige at omtale Statsskattelovens § 38, Stk. 6, hvor der optræder et ganske enestaaende Tilfælde af solidarisk Ansvar for Aktionærer. Det bestemmes nemlig her, at i Tilfælde, hvor et Selskab

opløses ved Fordeling af Formuen blandt Aktionærene, uden at der afsættes noget Beløb til Dækning af den Selskabet paahvilende Skat, skal vedkommende Selskabs Medlemmer være pligtige til under solidarisk Ansvar at tilsvare Skatten. Det er en Regel, som sikkert meget faa Aktionærer kender, og som i givet Fald kan faa stor Betydning for dem, det solidariske Ansvar bliver gjort gældende overfor. Det er en urimelig Regel, og det maa i alt Fald anses for en stor Fejl, at der ikke noget Sted i Aktieselskabsloven omtales, at en saadan Regel eksisterer.

Om et Fænomen er til Gavn for Samfundet maa til syvende og sidst bero paa en Afvejelse af den samlede Skade og Nytte. Og saaledes ogsaa med Andelsaktier. Den store Udbredelse, som Andelsaktierne har faaet i Amerika paa Trods af alle Skavanker, maa ses i Forbindelse med den økonomiske Struktur af det amerikanske Samfund. I Modsætning til et Land som Danmark er alle de moderne Samfærdselsmidler, Elektricitetsværker, Gasværker og den Slags Virksomheder opbygget ved privat Initiativ og under Aktieselskabsform. De mægtige Anlægskapitaler, som har været nødvendige, er leveret af Brugerne, og for en meget stor Del i Aktier. Men naar dette er Forholdet, er det til Samfundets Fordel, at Kapitaltilførslen foregaar saa let som muligt, og som jeg tidligere paaviste, har Andelsaktier vist sig at lette Tilførslen af Kapital til Selskaberne. At Aktionærer og Kreditorer tvinges til at undersøge de Selskabers Forhold, som de ønsker at entrere med, er ogsaa i høj Grad samfundsgavnligt og medfører bl. a., at Selskaberne i egen Interesse maa levere mere overskuelige Regnskaber og indgaaende Beretninger.

Imidlertid har de Erfaringer, man har gjort i Amerika, været af en saadan Karakter, at man almindeligvis er klar over derovre, at saafremt Lovgivningsmagten ikke griber ind, kan Brugen af Andelsaktier let føre ud i endnu værre Tilstande end dem, man oplevede før i Tiden. Forholdene i Amerika har i Virkeligheden været ideelle for bedrageriske Stiftere og Spekulanter, idet de 48 Stater dels af skattemæssige, dels af andre Grunde har gjort, hvad de kunde, for at trække saa mange Selskaber til sig som muligt, hvilket ganske naturligt har medført, at Kontrollen med Selskaberne har været overmaade lemfældig.

I et Land, hvor Efterspørgslen efter Kapital har været saa voldsom, som Tilfældet var i Amerika, er det naturligt, at der gaar meget i Svang. For at skaffe Arbejde ser Lovgivningsmyndighederne igennem Fingre med mange Misbrug, og Kapitalens store Spredning gør det for dyrt og besværligt for den lille Sparer at gennemtvinge bedre Forhold. Det sidste Krak i 1929 viste, hvor nødvendigt det var, at der gennemførtes Regler om de Oplysninger, der skal gives, naar Aktier udbydes til Tegning, dels for at beskytte Aktietegnere mod Svindel, men ogsaa for at beskytte de Selskaber, der ledes hæderligt, idet det jo ogsaa for Selskaberne selv i det lange Løb er en Fordel, at det investerende Publikum kan have Tillid til de Oplysninger, der gives. De senere Forfattere har derfor ogsaa lagt stor Vægt paa at finde ud af, hvordan man ad Lovgivningsvej skal afbøde Ulemperne. En af dem er som nævnt, at der er 48 forskellige Love at vælge imellem. Man kræver derfor mere Ensartethed i Lovgivningen. Endvidere bør det fastslaaes, at et Selskab ikke maa begynde sin Virksomhed før en vis Minimumskapital er tegnet og indbetalt, hvilket nu langt fra kræves i alle Stater, og i denne Forbindelse er der ogsaa fremkommet Forslag til Bestemmelser om, hvad der skal henføres til Aktiekapital af de indbetalte Beløb. I Delaware er Forholdene i Øjeblikket saaledes, at et Selskab faktisk kan begynde sin Virksomhed uden nogensomhelst Kapital, og i mange Stater kræves det ganske vist, at en vis Del af Emissionsprisen for Andelsaktier skal henlægges som Aktiekapital, medens Resten kan bogføres som — indbetalt Overskud — og straks benyttes til Dividendeudbetalinger, men der savnes Bestemmelser om, at Stifterne eller Bestyrelsen bliver ansvarlige overfor Kreditorerne indtil et bestemt Beløb af Aktiekapitalen er indbetalt. Spørgsmaalet om, hvad der skal henføres til Aktiekapitalen i Selskaber med Andelsaktier er iøvrigt en af de Ting, som har voldt de største Vanskeligheder. Det betragtes nemlig stadig som et Væsensmærke ved et Aktieselskab, at der skal være en vis Kapital, som ikke maa formindskes ved Dividendeudbetalinger eller Udlodning til Aktionærerne før samtlige Kreditorer er betalt. I Maryland bestemmer Loven, at alt, hvad der betales for Andelsaktier ved Udbudet skal tillægges Aktiekapitalen,

og det er vist en almindelig Antagelse, at dette er en sund Regel. Nogle Forfattere mener dog, at man bør give Selskaberne en vis Margin, saaledes at de i Forvejen kan bestemme, at f. Eks. 10 pCt. af Vederlaget for Aktierne kan betragtes som indbetalt Overskud. Ogsaa med Hensyn til Kriteriet for, efter hvilket Princip offentlige Afgifter og Skatter skal paalignes, hersker der stor Uensartethed i de forskellige Stater, og endelig lægger man en stor Del af Skylden for de uheldige Virkninger af Andelsaktier paa Revisorerne, der ikke har gennemtvinget en ensartet og ærlig Bogføring, men har ladet sig forlede til at godkende alle mulige Former for Tilsøring af Selskabernes Stilling og især for Adskillelse af Aktiekapital og Overskud.

Det danske Samfund er af en ganske anden Struktur end det amerikanske. Vi har ikke haft et Kapitalbehov i nær det Omfang, som Tilfældet har været derovre, og desuden er Kapitaltilførslen sket igennem ganske anderledes differentierede Kanaler her i Landet. Andelsbevægelsen, Brugsforeningerne og Kredit- og Hypotekforeningerne har hidtil været i Stand til at forsyne Landbruget med rigelig, nogle vil maaske sige for rigelig Kapital. Kommuner og Stat har i vidt Omfang overtaget Anlæg og Drift af de særlige Virksomheder, der kræver meget store Anlægs kapitaler, og tilbage er for Aktieselskaberne kun blevet Industri, Handel og Skibsfart, men her er Aktieselskaberne til Gengæld ogsaa efterhaanden kommet til at spille den dominerende Rolle. Endnu har Kapitaltilførslen hertil maaske været tilstrækkelig, men den danske Industri er endnu ung, og jeg tvivler ikke om, at den Dag vil komme, hvor man vil forsøge i større Omfang, end det nu er Tilfældet, at gøre de saakaldte smaa Sparere mere direkte interesseret i Produktionen end hidtil, hvor deres hævdvundne Tilflugtssteder har været Sparekasserne og Kreditforeningsobligationer. Overregistrator Krenchel fremdrager bl. a. dette Forhold i sin lille Bog om Aktionærene og Bestyrelsen, og han gør i denne Forbindelse opmærksom paa, at det her i Landet er meget sjældent at finde Aktier paa mindre Beløb end 100 Kr. Han bemærker, at det er en rent faktisk Betingelse for at faa nye Befolkningsklasser i Tale, at Aktierne er af saa smaa paalydende Værdier, at det ikke indebærer nogen nævneværdig

Risiko for den lille Borger at tegne dem, og han mener derfor, at vi i større Omfang maa ind paa at sætte Aktierne til langt mindre Værdier end 100 Kr. Men hvis Udviklingen gaar i denne Retning, vil man ogsaa før eller senere blive stillet overfor Spørgsmaalet om at indføre Andelsaktien, og saa vidt jeg kan se, vilde vi herhjemme kunne gøre dette uden nævneværdig Risiko.

Den juridiske Karakter af de Rettigheder og Forpligtelser, der er knyttet til Aktieretten, ændres jo ikke væsentligt, hvad enten man benytter Andels- eller Pari-Aktier; kun kan man sige, at Andelsaktien er mere smidig i Anvendelsen end Pari-Aktien. Hvis man i Lovgivningen allerede har truffet Kontrollforanstaltninger overfor Misbrug af Pari-Aktier, vil man i alt væsentligt kunne benytte de samme overfor Andelsaktier. Jeg har tidligere nævnt, at A/S-Lovens § 7 kræver en Vurdering af de bestemte Formuegenstande, et Selskab skal overtage mod Vederlag i Aktier, og under Forudsætning af, at de danske Domstole i Modsætning til de amerikanske vil gennemtvinge en fornuftig Fortolkning af denne Bestemmelse, er allerede et af de væsentligste Misbrug fra amerikansk Praksis herigennem afværget. Vi har Bestemmelser om Oplysning med Hensyn til Størrelsen af Omkostninger, Garantiprovisioner og lign. ved Stiftelsen eller Forhøjelse af Aktiekapitalen. Vi har Bestemmelser om, at de, der indgaar Retshandler paa et Aktieselskabs Vegne før Registrering har fundet Sted, og Betingelserne for Stiftelsen altsaa er opfyldt, hæfter een for alle og alle for een medmindre andet er aftalt med den paagældende Fordringshaver.

Til Forsvar for Indførelsen af Andelsaktier kan vi ganske vist ikke som i Amerika anføre, at man ved at aabne Selskaberne denne Mulighed fratager dem Fristelsen til at udbyde Aktier til Underkurs. Hvis Kapitalbehovet imidlertid ikke i det lange Løb forholdsvis let vil blive tilfredsstillet, vil vi ogsaa blive stillet overfor dette Problem, og til Løsningen heraf er det ikke tilstrækkeligt at henvise til, at man kan udbyde Aktier med smaa paalydende Værdier. Dette viser bl. a. Udviklingen i engelsk Ret. Skønt det i England er almindeligt at udbyde Aktier med meget smaa paalydende Værdier, har Trangen til at udbyde Aktier til

Underkurs dog været saa stærk, at man ved Aktielovsrevisionen i 1929 har aabnet en vis begrænset Adgang hertil. Man har alt-saa skudt en Breche i Aktionærernes saakaldte Hæftelse; men den hjælper kun i Øjeblikket. Thi før Selskabet kan udbetale Udbytte paa Aktier, der er udstedt til Underkurs, maa det først indtjene Forskellen paa Aktiernes paalydende Værdi og den Kurs, de er udbudt til, hvilket kun kan føre til at trykke Emissionsprisen og derved tvinge Selskabet til at udbyde flere Aktier end nødvendigt. Kommer man først saa vidt, kan man efter min Mening ligesaa godt gøre Skridtet fuldt ud og tillade Udstedelse af Andelsaktier i den amerikanske Form. Enhver økonomisk Virksomhed bærer Spiren til Misbrug i sig. Derfor en Kontrol nødvendig. Manglen heraf har mange amerikanske Smaasparere faaet haardt at føle. Her i Landet har vi Kontrollen, og det i en saadan Form, at de yderligere Foranstaltninger, som Udstedelse af Andelsaktier vilde paakræve, meget let kan gennemføres. Ved samme Lejlighed kunde man passende fjerne den vildledende Definition i Aktieselskabslovens § 1 og i Stedet indføre en Definition, der svarer til moderne Opfattelse af Aktieselskabets Begreb. Den kunde f. Eks. formuleres saaledes: Et Aktieselskab er en Korporation, hvis Grundkapital (eller Aktiekapital) er inddelt i et vist nærmere betegnet Antal Andele (Aktier), og for hvis Forpligtelser kun Selskabsformuen hæfter. Aktionærerne er kun forpligtet til vedtægtsmæssige Ydelser og hæfter ikke personligt for Selskabets Forpligtelser.

Diskussion:

Højesteretssagfører *Karsten Meyer* mente, at det Problem, der var opstaaet i Amerika, hang nøje sammen med de historiske Forhold i U. S. A. Derfor havde selve Problemet om Andelsaktier ikke saa stor Interesse herhjemme. Grundlaget for den amerikanske Aktieselskabsret er den engelske Koloniret, hvorefter Deltagerne hæftede personligt og pro rata for Selskabets Forpligtelser. Denne Regel gælder endnu i Californien, hvilket kom frem under en Proces herhjemme for nogle Aar siden, hvor

Aktionærene maatte slutte Forlig mod at betale en større Sum Penge. — De fleste af Staterne er dog nu kommet bort fra Reglen, men den gældende Retstilstand er tydeligt udviklet paa det nævnte Grundlag.

En anden Særegenhed ved de amerikanske Forhold er den Vanskelighed, der opstaar ved at koncessionere de Foretagender, der ofte har været private. Naar der derfor skal skaffes Penge til disse Foretagender har det jo ikke megen Interesse, f. Eks. ved et Elektricitetsværk, at pantsætte Bygninger, Maskiner o. s. v., naar man ikke desforuden kan pantsætte selve Koncessionen.

I Stedet for Pant har Laangiverne da faaet den Slags Aktier.

I Danmark vil Udviklingen maaske nok gaa en anden Vej.

Kreuger og Plum indførte Obligationer med skiftende Udbytte. Sporene skræmmer, og det er maaske derfor, at den Vej ikke er fulgt.

Der findes nuomstunder i Aktieselskaber i Virkeligheden 2 Grupper af Aktionærer: Staten og de andre almindelige Aktionærer. Forskellen er kun den, at Staten ikke har Stemmeret for sit Skattekrav.

Med større Beskatning af Aktieselskaber melder der sig uvilkaarlig en Trang til at skaffe Kapital, ikke ved Udvidelse af Aktiekapitalen, men ved Udstedelse af Obligationslaan, og det vil da sikkert blive nødvendigt at komme ind paa at udstede Obligationer med skiftende Udbytte, indtil den Dag kommer, da Staten ogsaa falder over dette med Skat.

Højesteretssagfører Kemp mente, at Begrebet Andelsaktier ogsaa maatte have praktisk Interesse herhjemme.

Han forstod Indlederen saaledes, at det, man andet Steds navnlig havde villet opnaa ved Indførelsen af Andelsaktier, var Adgangen til at udbyde Aktierne til Underkurs.

Der findes imidlertid forskellige Situationer, hvor det kan være meget vanskeligt at vurdere Aktierne til bestemt Pris, som kan lægges til Grund for Aktiernes Pari-Værdi. For det første kan det komme frem ved et Selskabs Stiftelse, hvor Aktivernes Karakter forhindrer en nøjagtig Vurdering. Dette gælder f. Eks. hvor man starter et Selskab for at udnytte et Patent. Da Vær-

dien af Patentet skal angives, ender det ofte med, at denne Værdi sættes for højt. En Vurdering er her uheldig. Paa Aktivsiden burde man kunne opføre Patentet som et Aktiv uden Værdi, medens der paa Passivside foruden de almindelige Aktier kunde anføres nogle Andelsaktier.

Endnu mere praktisk er et andet Tilfælde, som opstaar ved Rekonstruktion af et Selskab, naar man ønsker at bevare Chancerne for de gamle Aktionærer. Som Regel nedskriver man og tegner ny Kapital. Man kan da ordne sig saadan, at de gamle Aktionærer kan faa Udbytte-Beviser uden egentlig Aktieret, og noget saadant er ogsaa forekommet i Praksis. Noget bedre vilde Aktionærernes Retsstilling være, hvis man gav dem egentlige Andelsaktier. Man kunde da gennemføre Rekonstruktionen paa en smidigere Maade, variere den efter Forholdene. Nu maa man nedskrive Aktiekapitalen og saa haabe paa at kunne skrive den op senere igen.

Professor *Sindballe* mente, at det var vanskeligt med saa kort Varsel at danne sig nogen bestemt Mening om disse Problemers Betydning for Danmark. Det var nærmest Højesteretssagfører Kemps Udtalelser, der kaldte ham frem, idet han mente, at der selv under den nugældende Retstilstand var Muligheder nok for at kunne beskytte de gamle Aktionærer. Man kunde i Højesteretssagfører Kemps sidste Eksempel ordne det saaledes, at de nye Aktionærer fik Præference-Aktier med en forlods Maksimal-Rente paa 5—6—7 pCt., saaledes at de gamle Aktionærer faar Resten af Overskudet. Man kunde yderligere bestemme ved Rekonstruktion, at Præference-Aktiekapitalen eventuelt skulde kunne amortiseres.

Forurettelsen opstaar, naar de nye Aktionærer gaar ind lige med de gamle. Dette sker ofte, fordi det ser mere tillidsvækkende ud. Det er oftest Bankerne, der maa skyde Penge til, naar det gaar galt, og naar Banken gaar ind paa lige Fod med de gamle Aktionærer, faar Offentligheden Indtryk af, at Banken i hvert Fald mener, at der er rekonstrueret til Bunds.

Ogsaa Højesteretssagfører Kemps første Eksempel kunde løses tilfredsstillende. Man maa kunne vedtage, at Prisen for Patentet først bestemmes senere. Aktiekapitalen behøver jo ikke at fast-

sættes nøjagtigt, men kan angives at være f. Eks. mellem 1 og 4 Millioner Kr., og man kan saa senere, naar man har Mulighed for at bedømme Patentets Værdi forøge Aktiekapitalen og give Patentindskyderen Aktier som Vederlag.

Iøvrigt mente Taleren, at det var vanskeligt at bedømme Værdien af den amerikanske Praksis. Det, Selskaberne ønsker, er at være friere stillet, men hvor langt kan man tillade sig at gaa? Kan man undlade helt at anføre Aktiekapitalen, eller kan man anføre den som mindre, end den i Virkeligheden er, og derved paa Regnskabet skaffe Udbytte.

Caveat-emptor Reglen skulde, hævdes det, naar man anvender Andelsaktier, komme i højere Kurs, fordi en virkelig Undersøgelse af Selskabernes Forhold bliver nødvendig for at kunne bedømme Aktiernes Værdi.

Naar f. Eks. Kreditforeningerne her i Landet saa let har kunnet trække Kapitalen til sig, skyldes det, at disses Forhold er klare og let gennemskuelige. Da det modsatte er Tilfældet med Aktieselskaber, er det vel nødvendigt at rose Aktierne en Del for at faa dem afsat, og en saadan Reklame kan jo være noget farlig.

Forholdet er jo dog det, at der ikke skabes nogen ny Kapital. Kapitalrigelighed opstaar ikke ved, at man danner nye Investeringsformer. Hvis man giver nye og bedre Midler til at trække Kapitalen til sig, medfører dette kun, at andre, der søger Kapital, faar mindre til Raadighed.

Indlederen bemærkede i Anledning af Højesteretssagfører Karsten Meyers Indlæg, at han stærkt betvivlede, om den historiske Udvikling i U. S. A. spillede nogen Rolle i Nutidens Amerika. Man har netop i Amerika frigjort sig endnu mere fra ældre Ret end andre Steder. Efter common law kunde Aktier godt udstedes til Underkurs. Aktieselskaber med Andelsaktier findes ogsaa i mange andre Fortagender end de, der i Danmark er undergivet offentlig Drift. Det vilde sikkert være overordentlig vanskeligt at indføre Obligationer med vekslende Udbytte uden at give Obligations-Ejerne Indflydelse paa Ledelsen.

I Anledning af Højesteretssagfører Kemps Indlæg bemærkede *Indlederen*, at der ogsaa i Amerika kræves en Grundkapital.

Overfor Professor Sindballes Indlæg bemærkedes, at der ogsaa i Amerika findes Kontrolbestemmelser. Fordelene ved Andelsaktier kan dog være større end Gænerne. Man indførte i sin Tid Andelskapital for at bremse Udvandingen af almindelige Aktier; men det modsatte skete, og man maa nu til at indføre Kontrolbestemmelser, som muligvis kan medføre, at man i Realiteten begrænser Adgangen til at udstede Andelsaktier. Iøvrigt føres der i Amerika en heftig Diskussion om, hvilken Kontrol man skal indføre. At man i nogle Lande i Europa har forladt Andelsaktierne kan jo netop ogsaa skyldes, at man har manglet effektive Kontrolbestemmelser, men det kan næppe tages som et Indicium paa, at disse ikke skulde have visse store Fordele.

ET FORSLAG TIL EN ALMINDELIG FÆLLESLOVGIVNING OM FRIVILLIG VOLDGIFT

(Foredrag af Landsretssagfører *Kaj Petersen* den 19. April 1937).

Formanden, Professor *Ussing*, indledede med følgende Minde-Ord:

»Siden vort sidste Møde er Professor *Viggo Bentzon* afgaaet ved Døden. Der er sikkert ingen af de tilstedeværende, som ikke har faaet et tydeligt Indtryk af *Viggo Bentzons* levende Personlighed. Skal jeg her minde om et enkelt Træk, vil jeg sige, at han hørte til dem, der ikke kunde lade være med at tumle med Problemerne, og han forstod at faa andre til at se Problemerne. Det kan vel nok siges, at han næsten ansaa det for vigtigere at rejse Problemerne end at løse dem.

Skønt han beskæftigede sig meget med Rettens og Retsvidenskabens mest abstrakte Spørgsmaal, tabte han aldrig Fodfæstet i Virkelighedens Verden. Han lod sig ikke rive med af luftige Teorier, men bidrog ved sin nøgterne Indstilling til, at det yngre Slægtled blev fri for skarpe Skolemodsatninger, og til at holde Teorien i nær Berøring med Retspraksis.

Naar han talte, følte man den levende menneskelige Interesse, der laa bag ved Ordene.

Det var vel ikke mindst de Egenskaber, jeg har nævnt, der bevirkede, at han var en velset Taler her i Foreningen, ja var det i den Grad, at han kom til at holde flere Foredrag end nogen anden til Dato. Juridisk Forenings Medlemmer staar derfor om muligt mere end andre Jurister i Gæld til *Viggo Bentzon*.

Ære være hans Minde!«

Landsretssagfører *Kaj Petersen*:

Det har op til den allernyeste Tid været overladt til Retspraksis og Videnskab at løse de Problemer, som opstaar i Forbindelse med Spørgsmaalet om udenlandske Voldgiftskendelsers Anerkendelse og Eksigibilitet.

De fleste Lande har fra gammel Tid en Lovgivning om Voldgift, skabt og tildannet efter hvert enkelt Lands særlige Behov og særlige Retsopfattelse, alene givet med Landets egne Forhold for Øje og uden Tanke paa, at disse Regler skulde kunne anvendes paa Voldgiftsaftaler og Voldgiftskendelser indgaaet i og afsagt i andre Lande.

Da den internationale Handel tog Voldgiften i sin Tjeneste, maatte man derfor til at tage Standpunkt til, hvorledes man skulde forholde sig, naar der forlangtes Eksekution paa Statens Territorium af en Voldgiftskendelse, afsagt i Udlandet paa Grundlag af en der foretaget Voldgiftsprocedure.

Dette Spørgsmaal blev løst paa vidt forskellig Maade i de forskellige Landes Retspraksis.

I Østrig, f. Eks., vilde en i Udlandet afsagt Voldgiftskendelse ikke blive anerkendt som retskraftig eller blive gjort eksegibel, medmindre den var eksigibel i sit Hjemland og i saa Fald kun, forsaavidt dette Hjemland paa sin Side anerkendte og lod fuldbyrde østrigske Retsafgørelser, hvilken sidste Kendsgerning skulde være fastslaaet ved Traktat eller erkendt ved en af den østrigske Regering kundgjort Erklæring.

I Frankrig kan indenlandske Kendelser gøres eksigible ved en ordonnance given af Præsidenten i vedkommende Tribunal Civil. Her var Spørgsmaalet, om udenlandske Voldgiftskendelser kunde gøres eksigible paa samme Maade, eller om der krævedes en Dom afsagt af den samlede Domstol.

Fra Aarhundredskiftet til Dato har tre Opfattelser været herskende. Først den, at udenlandske Kendelser kunde gøres eksigible som franske, altsaa ved en simpel ordonnance. Dernæst fulgte man en Tid den Opfattelse, at udenlandske Kendelser maatte ligestilles med udenlandske Domme, overfor hvilke Domstolene forbeholder sig fuld Revisionsret. Den nu herskende Opfattelse gaar ud paa, at vel skal Eksequaturet meddeles ved Dom

afsagt af Tribunal Civil, men uden at der foretages materiel Revision.

Dansk Ret har som bekendt ikke gjort Forskel paa Behandlingen af inden- og udenlandske Voldgiftskendelser, idet Eksekutionsgrundlag i alle Tilfælde skal erhverves gennem en ordinær Proces, under hvilken der ikke foretages nogen materiel Prøvelse af Kendelsens Resultat.

Lad disse Eksempler være nok som Billede paa den Uoverkuelighed og Usikkerhed, der herskede og i stort Omfang hersker den Dag i Dag.

Da Voldgiften i Aarene efter Verdenskrigen fik en Udbredelse i de internationale Handelsforhold som ingensinde før, blev Kravene til en Afhjælpning af den beskrevne Tingenes Tilstand stærkere og stærkere.

Folkeforbundet tog Sagen i sin Haand og aabnede i 1923 en Protokol vedrørende Voldgiftsklausuler.

Protokollen fastslaar følgende Forpligtelser for de kontraherende Stater:

- 1) Voldgiftsaftaler anerkendes baade naar de angaar Tvistigheder, der bestaar ved Aftalens Indgaaelse, og naar de vedrører fremtidige Uoverensstemmelser hidrørende fra et bestemt Retsforhold — alt under Forudsætning, at Parterne er underkastet forskellige Staters Jurisdiktion.
- 2) Naar der under en Retssag paaberaabes en gyldig Voldgiftsaftale, skal Domstolene henvise Sagen til Afgørelse ved Voldgift.
- 3) Voldgiftsproceduren skal ordnes efter Parternes Vilje og efter Lovgivningen i det Land, hvor den foregaar.
- 4) Kendelser afsagt i Henhold til Voldgiftsaftaler, der falder under Protokollen, skal kunne eksekveres i det Land, hvori de er afsagt og i Overensstemmelse med dette Lands Lovgivning.

To Punkter var af stor Betydning:

- 1) Forpligtelsen til at anerkende Voldgiftsklausulens Gyldighed — denne Bestemmelse gav i hvert Fald det endelige Stød til, at Frankrig ændrede sin Handelslov, saaledes at Voldgiftsafta-

- ler om fremtidige Tvistigheder blev anerkendt som gyldige i Handelsforhold.
- 2) Den ubetingede Forpligtelse for Domstolene til at henvise en for dem indbragt Sag til Voldgift, naar der paaberaabes en gyldig Voldgiftsaftale — en Regel, der ikke var ubetinget anerkendt i engelsk Ret.

Protokollen af 1923 havde en stor Mangel, idet den intet bestemte om, hvorledes Staterne skulde forholde sig overfor Voldgiftskendelser, der ikke var afsagt paa deres eget Territorium, altsaa hvad vi kort kan kalde udenlandske Kendelser.

Til Løsning af dette Spørgsmaal lod Folkeforbundet udarbejde en Konvention, der blev aabnet i 1927. Den Kommission, der udarbejdede Forslaget til Konventionen, overvejede den Mulighed at gøre Konventionens Regler anvendelige paa alle udenlandske Voldgiftskendelser, altsaa ogsaa saadanne, som ikke omfattedes af Protokollen af 1923.

Man kom dog til det Resultat, at Tiden endnu ikke var inde til en saa omfattende Regulering, dertil var Opfattelserne i de forskellige Lande for divergerende. Konventionen af 1927 finder derfor kun Anvendelse paa Kendelser, afsagt paa Grundlag af Voldgiftsaftaler, der falder ind under Protokollen af 1923.

Ifølge Konventionen af 1927 skal en saadan Kendelse, naar den er afsagt paa en af de kontraherende Staters Territorium, anerkendes og eksekveres i en anden kontraherende Stats Territorium, hvor Konventionen finder Anvendelse, og i Overensstemmelse med den der gældende Lovgivning, alt under Forudsætning af, at Kendelsen iøvrigt opfylder de i Konventionen opstillede Betingelser. Konventionen giver altsaa ingen særlige Regler om selve Eksekvaturprocessen, der overlades til den nationale Lovgivning. Konventionen giver derfor kun en folkeretlig Sikkerhed for at Eksekutionskravet kan gennemføres, naar visse Betingelser foreligger.

Hermed er den øjeblikkelige Situation beskrevet i store Træk. Bortset fra de Tilfælde, hvor der foreligger særlige Traktater mellem Landene om gensidig Anerkendelse og Eksekution og

fra de Tilfælde, som falder ind under Genèveaftalerne, maa den udenlandske Voldgiftskendelses Anerkendelse og Eksekution stadig bero paa Lovgivning og Retspraksis i det Land, hvori den ønskes gjort gældende. Naar man erindrer, at de gensidige Traktater er faa, og at Genèveaftalerne kun er ratificeret af en Snes europæiske Stater og tildels kun for disse Staters europæiske Besiddelser, forstaar man, at der endnu mangler meget før man naar til det, der maa være den ideale Retstilstand for den internationale Voldgifts Bannerførere.

Karakteristisk for den hittidige Udvikling er det, at man kun har søgt at faa fastslaaet Voldgiftsklausulens Gyldighed og Voldgiftskendelsens Mulighed for at erhverve Eksequatur under visse Betingelser, saaledes at man altsaa har overladt saavel Løsningen af de internationalretlige Spørgsmaal som den nærmere Fremgangsmaade, der skal benyttes ved Eksequaturets Erhvervelse, til de enkelte Staters Lovgivning og Domstole. Voldgiftskendelser vil derfor stadig blive behandlet paa vidt forskellig Maade, alt eftersom de søges gjort eksigible i det ene eller i det andet Land.

Vejen videre frem kræver derfor, at der skabes en større Overensstemmelse mellem de forskellige Landes Lovgivninger paa dette Omraade. En Undersøgelse af denne Mulighed er foretaget af »Det internationale Institut for Fælleslovgivning indenfor Privatretten«, som blev stiftet af Italien i Aaret 1928 og stillet til Raadighed for Folkeforbundet. Efter at det forberedende Arbejde i Slutningen af 1933 var tilendebragt og forelaa i Form af en retssammenlignende Oversigt, udarbejdet af Instituttets Generalsekretær, blev der nedsat et mindre Udvalg med den Opgave at udarbejde et Lovudkast, der kunde tjene som Model for Lovgivningen i de enkelte Lande.

Resultatet af dette Udvalgs Arbejde forelaa i Slutningen af 1936, i Form af et Lovparadigma med tilhørende Bemærkninger.

Naar man vil understrege det karakteristiske ved dette Arbejde, maa det først fremhæves, at Instituttet opgiver at gaa videre ad de mellemfolkelige Aftalers Vej og foreslaar, at Staterne skal gaa over til en ensartet Lovgivning, noget, som vi jo ogsaa

kender fra andre Dele af Privatretten, hvor de internationale Tilknytninger er mange og stærke, men det maa samtidig nævnes, at mens de andre Tilfælde af Fælleslovgivning, vi hidtil har set, har været udtømmende i den Forstand, at der ikke var Plads for særlige nationale Regler ved Siden af Fælleslovens — saa omfatter dette Lovforslag kun en i Loven nærmere afgrænset Gruppe af Voldgiftsforhold, nemlig saadanne, som, fordi Parterne, naar en Voldgiftsaftale afsluttes, er hjemmehørende i hver sin Stat, allerede fra Begyndelsen har internationale Islæt. Alle andre Voldgiftsforhold falder udenfor Loven og skal stadig reguleres efter den til enhver Tid bestaaende særlige nationale Lovgivning.

Dernæst har man ikke begrænset sig til det Arbejdsfelt, som er Genève-Aftalernes, men man har givet en detailleret Regulering af hele Voldgiftsforholdet lige fra Voldgiftsaftalens Afslutning og til Kendelsens Eksekution.

Og endelig har Udkastets Forfattere haft den dristige Tanke at lade Udkastet fastslaa Eksigibilitetens Universalitet.

Forslaget, der bestaar af 40 Artikler, er delt i følgende Afsnit:

- 1) Lovens Omraade,
- 2) Voldgiftsaftalen,
- 3) Voldgiftsdomstolen,
- 4) Voldgiftsproceduren,
- 5) Voldgiftskendelsen,
- 6) Voldgiftskendelsens Eksekution,
- 7) Ugyldighedsgrunde,
- 8) Omkostninger — Voldgiftsmændenes Vederlag,
- 9) Den kompetente Stats-Domstol,
- 10) Særlige Bestemmelser.

Ved Udarbejdelsen af Forslaget har Forfatterne søgt at forme Bestemmelserne paa en saadan Maade, at de mindst muligt kommer i Strid med de bestaaende Lovgivninger, idet man samtidig har søgt at udnytte de Resultater, hvortil den nyere Lovgivning indenfor dette Omraade er naaet. Man har selvfølgelig maattet diskutere en Række teoretiske Synspunkter, men hvor disse har været uforenelige, har man saa vidt muligt undgaaet at tage Stilling for den ene eller den anden Opfattelse, men givet den efter det praktiske Formaal mest tjenlige Regel.

Lovens Omraade.

Loven kommer ifølge Art. 1 til Anvendelse, naar Parterne i en Voldgiftsaftale paa det Tidspunkt, Aftalen sluttes, har deres faste Bopæl i forskellige Lande, i hvilke Loven er gældende og i saa Fald uden Hensyn til, hvor Parterne ved Tvistens Opstaaen har fast Bopæl samt naar Parterne har truffet Aftale om dens Anvendelse.

Art. 2 bestemmer, at Parterne i en Voldgiftsaftale kan fastsætte, at Loven ikke skal komme til Anvendelse.

Naar man ser bort fra Reglerne om Lovens Anvendelse eller Udelukkelse ifølge Aftale, kan der til Forudsætningerne for dens Anvendelse bemærkes følgende:

Koncipisterne var klare over, at Tidspunktet ikke var inde til at stille Forslag om en Lov, der fuldt og endeligt skulde afløse de særlige nationale Lovgivninger, dertil er der for store Divergenser i Retsopfattelsen i de forskellige Lande, i hvilken Henseende man blot behøver at tænke paa den Voldgiftsaftalens Tilbagekaldelighed, som stadig anerkendes i et stort Antal af U. S. A.'s Enkeltstater. En Afgrænsning af Lovens Omraade, bestemt af dens Formaal at simplificere de internationale Voldgiftssagers Gennemførelse, var derfor nødvendig.

Man lagde derfor for det første Vægten paa, at Parterne skulde have fast Bopæl i hver sin Stat. Parternes Indfødsret er altsaa — hvad der forøvrigt udtrykkeligt fremhæves — uden Betydning. Man maa vistnok sige, at det Kriterium, som man har valgt, er det klarest mulige og i hvert Fald betydeligt bedre end det i Genève-Protokollen benyttede. Denne Protokol forudsætter, at Parterne skal være underkastet forskellige Magters Jurisdiktion, et Begreb, der har givet Anledning til megen Tvivl. Saaledes mener nogle, at der dermed er tænkt paa Statsborgerforholdet — en Opfattelse, som italiensk Retspraksis har sluttet sig til — mens andre hævder, at det er en Værnetingsbestemmelse, men ikke kan blive enige om, hvorvidt Tilstedeværelse af et hvilket som helst Undtagelsesværneting er tilstrækkeligt til, at Bestemmelsen kan anses opfyldt, eller om det maa kræves, at Parterne har Hjemting i hver sin Stat.

Det kræves videre i Forslaget, at den Tilstand, at Parterne skal have fast Bopæl i hver sin Stat, skal foreligge paa det Tidspunkt, da Aftalen indgaas. Begrundelsen for Valget af dette Tidspunkt er den, at man finder, at det er af stor Betydning for Parterne, om de ved Voldgiftsaftalens Indgaaelse i videst muligt Omfang kan være paa det rene med, hvilke Retsregler der vil blive bestemmende for den Maade, hvorpaa den eventuelle Tvist vil blive behandlet. Det maa anerkendes, at dette Formaal imødekommes bedst ved den givne Formulering. Man kan dog mod det valgte Tidspunkt gøre visse Indvendinger.

For det første vil Loven, naar Parterne ved Aftalens Indgaaelse boede i hver sit Land, komme til Anvendelse, selvom de, naar Tvist senere opstaar, er kommet til at bo i samme Land.

Omvendt vil Loven ikke komme til Anvendelse, naar Parterne ved Aftalens Indgaaelse boede i samme Land, men senere er kommet til at bo i hver sit Land, selv om Loven er gældende i begge disse Lande. Disse Indvendinger skal man dog næppe tillægge nogen særlig praktisk Betydning.

I det første Tilfælde sker der jo ingen Skade ved, at Voldgiftsbehandlingen sker efter denne særlige Lov i Stedet for den for indenlandske Forhold sædvanligt gældende.

Det sidstnævnte Tilfælde kan afværges ved at ændre Artikel 1 saaledes, at Loven skal anvendes, naar Parterne enten ved Aftalens Indgaaelse eller ved Tvistens Opstaaen har Bopæl i hver sit Land, hvor Loven gælder, en Ændring, som sikkert vil være formaalstjenlig.

Endelig kommer Loven kun til Anvendelse forsaavidt den er gældende Ret i de Lande, hvor Parterne havde fast Bopæl paa det Tidspunkt, da Voldgiftsaftalen afsluttedes. Loven kommer saaledes ikke til Anvendelse paa Voldgiftsaftaler, afsluttet inden dens Ikrafttræden. Spørgsmaalet om Lovens tilbagevirkende Kraft er det imidlertid Hensigten at tage op til Forhandling, naar Forslaget til sin Tid forelægges til Drøftelse paa en international Conference.

Forslagets Bestemmelser om, at Parterne ved deres Aftale kan bestemme, at Loven skal komme til Anvendelse paa Voldgiftsforhold, som ikke umiddelbart henhører under Loven, giver saa

lidt som den Adgang, Parterne har til at aftale, at Loven ikke skal komme til Anvendelse paa et under den hørende Forhold Anledning til særlige Bemærkninger.

Selv om man altsaa kan gøre visse Indvendinger mod den Maade, hvorpaa Afgrænsningen af Lovens Omraade er foretaget, synes man alligevel at være naaet til en Løsning, der, saaledes som Forholdene ligger, maa skønnes at opfylde det praktiske Livs Krav i det hele og store.

Voldgiftsaftalen.

Voldgiftsaftalen omtales i Art. 3—6. Art. 3 bestemmer, at man kan lade afgøre ved Voldgift alle Retsforhold, hvorover man har fri Raadighed.

Denne Regel, der stemmer med dansk Ret, er en Blanketbestemmelse, idet den overlader til de vedkommende nationale Lovgivninger at afgøre, dels hvilke Habilitetsbetingelser, der maa kræves, for at en Person kan træffe en Voldgiftsaftale, og dels hvilke Rettigheder, der kan gøres til Genstand for Afgørelse ved Voldgift. En national Lovgivning kan altsaa, hvis det findes formaalstjenligt, ikke blot bestemme, at visse Retsforhold med Hensyn til hvilke Parterne iøvrigt har fri Raadighed, ikke skal kunne afgøres ved Voldgift, men f. Eks. ogsaa, at visse Grupper af Erhvervsdrivende enten slet ikke eller kun paa visse Betingelser maa indgaa i Voldgiftsaftaler.

Art. 3, 2. Stk. anerkender Voldgiftsklausuler, forsaavidt de vedrører Tvistigheder, der maatte opstaa som Følge af et ved Voldgiftsaftalens Indgaaelse bestaaende Rets- eller Kontraktsforhold.

Man er her i Overensstemmelse med Genève Protokollen af 1923 og med dansk Ret saavel som med de fleste fremmede Retsordner, dog synes engelsk Ret ikke at kende denne Begrænsning for Voldgiftsklausulens Gyldighed.

Forslaget kender ikke Sondringen mellem Handelsforhold og andre borgerlige Retsforhold. Det fastslaar Voldgiftsklausulens Gyldighed i Almindelighed. Det vil dog ikke medføre, at f. Eks. Frankrig, der kun anerkender Voldgiftsklausulen i Handelsforhold, ogsaa maa anerkende den i andre Tilfælde, idet Landenes nationale Lovgivning som nævnt, ifølge Art. 3, 1. Stk. frit kan be-

stemme Arten af de Sager, der skal kunne afgøres ved Voldgift, eventuelt paa hvilke Betingelser dette skal kunne ske.

Men Bestemmelsen udelukker selvfølgelig den af U. S. A.s Domstole anerkendte »revocability rule«, der tillader en Part at fragaa den i og for sig gyldigt indgaaede Voldgiftsklausul.

Forslaget opstiller ingen Formforskrifter for Voldgiftsaftalen, den er gyldig, hvad enten den foreligger skriftligt formuleret eller blot beror paa en mundtlig Aftale.

Derimod opstilles nogle Bevisregler, hvori det bl. a. slaas fast, at Bevis for en Aftale skal føres skriftligt enten ved et hvilket som helst — ogsaa ikke-underskrevet — Dokument, hvoraf Parternes Aftale fremgaar. Som tilstrækkeligt Bevis anses dog ogsaa Voldgiftsmændenes Notater eller Voldgiftskendelsen, forsaavidt det af disse Dokumenter fremgaar, at Parterne udtrykkeligt har anerkendt Voldgiftsaftalens Eksistens.

Disse Regler betyder jo en vis Indskrænkning i den her i Landet anerkendte Bevisbedømmelsens Frihed, men maa dog skønnes rimelige og naturlige.

Art. 5 fastslaar, at en Part, der, naar Tvist opstaar, tilkendegiver, at han ikke vil paaberaabe sig Voldgiftsaftalen for Eks. derved, at han anlægger Retssag eller bestrider Voldgiftsrettens Competence, ikke derefter kan kræve Voldgift forsaavidt denne Tvistighed angaar.

Paragrafens 2. Stk. bestemmer, at Anvendelse af Arrest og lign. foreløbige Sikringsmidler ikke afskærer en Part fra at kræve Tvisten afgjort ved Voldgift.

Endelig bestemmer Art. 6, at en Voldgiftsaftale, hvorved der indrømmes en af Parterne en Fortrinsstilling med Hensyn til Valget af Voldgiftsmænd er gyldig.

Man havde oprindeligt tænkt at give Art. 6 en almindelig og mere omfattende Formulering, saaledes at en Voldgiftsaftale blev ugyldig, naar den indeholdt Bestemmelser, der sikrede den ene Part en større Indflydelse paa Voldgiften end den anden.

En saadan Formulering, der i Princippet vilde svare til Forsikringsaftalelovens § 32, 3. Stk., vilde formentlig have været at foretrække.

Voldgiftsdomstolen.

I Art. 7—14 indeholdes en Række indgaaende Bestemmelser om Domstolen og dens Sammensætning. Disse Bestemmelser er i vidt Omfang gjort deklatoriske, saaledes at Parterne kan erstatte dem med Regler, de finder bedre egnet for deres Forhold. En detailleret Gennemgang af disse Regler vil føre for vidt, men nogle Karakteristika skal fremhæves.

Forslaget har for det første søgt at sikre, at der saa vidt muligt dannes en beslutningsdygtig Voldgiftsdomstol. Det bestemmes saaledes, at en Voldgiftsdomstol, der bestaar af et lige Antal Medlemmer, altid skal vælge endnu en Voldgiftsmand, medmindre Parterne udtrykkelig har aftalt, at dette ikke skal ske. Naar intet er bestemt i Voldgiftsaftalen om Voldgiftsmændenes Valg og Antal, skal ifølge Forslaget hver Part vælge en, hvorefter disse vælger endnu en Voldgiftsmand. Man er her i Overensstemmelse med Principperne i den nyere skandinaviske Lovgivning.

For at sikre, at Strid mellem Voldgiftsmændene om den formelle Procesledning ikke skal give Anledning til, at Voldgiftsbehandlingen strander, skal der altid være en Præsident eller Formand, der leder Sagens Gang. Naar Voldgiftsmændene skal udpege den tredje Voldgiftsmand, er det denne sidste, der skal fungere som Præsident, bestaar Voldgiftsdomstolen paa Forhaand af et ulige Antal Medlemmer, skal disse udpege en iblandt sig til Formand. Ideen til denne Procesleder er hentet fra den svenske Voldgiftslov af 1929, en Tanke, der ogsaa har faaet Udtryk i den nye engelske Lov af 1934.

Bestemmelser om, i hvilke Tilfælde der kan gøres Indsigelse imod, at en Person fungerer som Voldgiftsmand, findes i Art. 12. Man har her forladt det Princip, som f. Eks. er herskende i den skandinaviske og tyske Lovgivning, hvor der opstilles visse almindelige Habilitetsbetingelser og en Række bestemt angivne Inhabilitetsgrunde, og i Stedet givet en almindeligt formuleret Skønsregel.

Det kan være tvivlsomt, om man bør foretrække den ene eller den anden Fremgangsmaade. Paa Forhaand vil de fleste vel foretrække en Regel, der opstiller visse Hovedsynspunkter og giver ret

vide Grænser for det frie Skøn. Men Værdien af en saadan Regel afhænger jo ubetinget af den Maade, hvorpaa den anvendes og fortolkes. Naar man skal koncipere et Udkast til en Lov, der efter sit Formaal vil kunne blive forelagt til Fortolkning for de forskelligste Domstole, der hver for sig er præget af deres særlige nationale Retsordens Ejendommeligheder, vil det sikkert af Hensyn til en mest mulig ensartet Retspraksis være formaals-tjenligere, om man opstiller en Række konkrete Inhabilitetsgrunde, som den svenske Lov f. Eks. gør, og saa tilføjer en paa visse almindelige Synspunkter støttet Indsigelsesgrund.

Efter Forslaget kan man gøre Indsigelse mod en Voldgiftsmand, der er umyndig, eller naar han, fordi han er straffet eller paa Grund af aandelig Uformuenhed, Sygdom, Fraværelse eller anden Aarsag, er ude af Stand til at udføre sit Hverv paa tilfredsstillende Maade eller ikke kan tilendebringe det i passende Tid.

Om den Indsigelse mod en Voldgiftsmand, at der foreligger Omstændigheder, som er egnede til at kaste Tvivl over hans Upartiskhed eller Uafhængighed, er der i § 12, 2. Stk. givet en særlig Regel.

De bestaaende nationale Lovgivninger tillader i Almindelighed, at denne Indsigelse kan fremsættes mod ethvert af Voldgiftsdomstolens Medlemmer.

Forslaget gaar en anden Vej, idet det kun tillades at fremsætte denne Indsigelse mod en Voldgiftsmand, der er udpeget af Parterne i Fællesskab eller af Tredjemand samt mod den Voldgiftsmand, der er valgt til Præsident, og som foruden den procesledende Beføjelse ogsaa har den afgørende Stemme.

Naar man ikke tillader Indsigelsen om Partiskhed mod de partsvalgte Voldgiftsmænd, er Begrundelsen den, at disse, efter hvad Erfaringen viser, i Praksis er tilbøjelige til at optræde mere som Repræsentanter for den Part, som har valgt dem, end som upartiske Dommere.

Derfor kan ifølge Forslaget en paastaaet Partiskhed hos en af disse Voldgiftsmænd heller ikke føre til, at Voldgiftskendelsen erklæres ugyldig. Som Ugyldighedsgrund anerkendes kun det Forhold, at Voldgiftsbehandlingen faktisk er foregaaet paa par-

tisk Maade. Det er et umiddelbart besnærende Synspunkt. Men er det i Virkeligheden ikke en Underkendelse af Systemet »kollegiale Voldgiftsdomstole«?

Der skal herom kun anføres, at man tidligere og ud fra tilsvarende Betragtninger har hævdet, at den ideale Voldgiftsdomstol bestaar af eet Medlem, et Synspunkt, som ogsaa har fundet Udtryk i den engelske Arbitration Act af 1889, hvor det siges, at naar intet andet er aftalt, skal Voldgiftsretten behandles af en enkelt Voldgiftsmand. Forslaget er jo forsaavidt ogsaa inde paa Enmandsprincippet, naar det bestemmer, at Præsidentens Stemme skal være afgørende, naar der ikke kan opnaas absolut Flertal for en bestemt Afgørelse.

Proceduren.

Art. 15—21 fastsætter de nærmere Regler for Proceduren. Forslaget følger her i det store og hele almindeligt anerkendte Principper. Dog skal nogle enkelte Træk fremdrages.

Dersom en lovligt varslet Part udebliver, skal Voldgiftsretten alligevel kunne behandle Sagen. Den maa imidlertid ikke uden videre følge den mødende Parts Paastand, men Retten skal søge at naa til en Afgørelse, der stemmer med Sagens virkelige Sammenhæng. Dette maa gælde, hvad enten Udeblivelsen finder Sted fra Sagens Begyndelse eller paa et senere Tidspunkt.

Dette er formentlig en god og rigtig Regel, der ogsaa stemmer med dansk Ret, og med den i tysk og engelsk Ret gældende Opfattelse, ligesom en tilsvarende Regel findes i den svenske Lov.

Det sker undertiden, at Parterne i en Voldgiftsaftale maa forpligte sig til kun at møde personligt og ikke lade sig repræsentere, f. Eks. ved Sagfører eller anden Fuldmægtig.

En saadan Aftale maa af Grunde, som det her er overflødigt at komme ind paa, betragtes med den største Mistillid fra Retsordenens Side. Den Regel, Forslaget har opstillet om dette Forhold, maa anses for utilfredsstillende. Reglen gaar ud paa, at Voldgiftsretten trods Aftale om det modsatte kan tillade Parterne at lade sig repræsentere eller bistaa af andre. Det maa sikkert forlanges, at denne Bestemmelse ændres, saaledes at en Part

altid og paa Trods af alle Aftaler har Ret til at lade sig bistaa af andre.

En saadan ubetinget Regel er her i Landet givet i Forsikringsaftaleloven § 35 for Forsikringsforhold og er i Tyskland indført ved Procesnovellen af 27. Oktober 1933.

Endelig fastsætter Art. 21, at en Voldgiftsaftale bliver ugyldig, saafremt Sagens Behandling ikke er afsluttet i Løbet af et Aar, medmindre Parterne aftaler eller en ordinær Ret tillader, at denne Frist kan overskrides.

Voldgiftskendelsen.

Om Voldgiftskendelsen findes nogle Bestemmelser i Art. 22—24.

Art. 22, 1. Pkt., bestemmer, at Kendelsen i Overensstemmelse med de af et absolut Flertal afgivne Stemmer skal udfærdiges efter et Møde, i hvilket alle Voldgiftsmænd har været personlig tilstede.

Kravet, at Voteringen skal ske under Voldgiftsmændenes personlige Samvær, skyldes formentlig Hensynet til, at forskellige nationale Retsordner opstiller dette Krav, i hvert Fald forsaavidt Parterne ikke har truffet anden Aftale. Efter tysk Ret og sikkert ogsaa efter dansk er en saadan personlig Konference uforuden, og det skulde synes, at praktiske Grunde — navnlig naar hele Proceduren er foregaaet skriftlig — taler for at tillade en skriftlig Votering.

Principielt skal altsaa det absolute Flertals Mening være afgørende. Kan saadant Flertal ikke opnaas, bestemmer Artiklens 2. Punktum, at Præsidentens Stemme, forsaavidt han ikke er valgt af en af Parterne, skal være afgørende. Det fremgaar af denne Formulering og af Motiverne, at Præsidenten i dette Tilfælde er frit stillet og ikke behøver at slutte sig til et af de afgivne Vota eller at holde sig indenfor de ved de afgivne Vota fastsatte Grænser. Han optræder altsaa i dette Tilfælde som Enevoldgiftsmand. Parterne kan ved deres Vedtagelse fravige disse Regler.

Kan der ikke opnaas kvalificeret Flertal, fordi Voldgiftsdomstolen bestaar af et lige Antal Medlemmer, valgt med Halvdelen

af hver Part eller er Præsidentens Stemme ikke afgørende, fordi han er valgt af en af Parterne, anses Voldgiften for strandet.

Kendelsen skal udfærdiges skriftligt og underskrives af samtlige Voldgiftsmænd — dog at Flertallets eller, naar et saadant ikke findes, Præsidentens Underskrift er tilstrækkelig, naar Aarsagen til at Underskrift er sket paa denne Maade, angives i Kendelsen.

Art. 24 paalægger Præsidenten at afgive Kendelsen til Opbevaring paa det Sted, som Parterne har bestemt i Voldgiftsaftalen eller i Mangel af saadan Vedtagelse paa et af Voldgiftsdomstolen fastsat Sted, samt at meddele Parterne Kendelsens Konklusion.

Voldgiftskendelsens Fuldbyrkelse.

I Afsnittet om Voldgiftskendelsens Fuldbyrkelse bryder Forslaget aabenlyst med Fortiden og søger ad en ny Vej at løse Problemet om de udenlandske Voldgiftskendelsers Eksigibilitet. Det er i Indledningen omtalt, hvorledes dette Spørgsmaals Løsning hidtil har beroet paa de enkelte Landes Lovgivning og Retspraksis, en Tilstand, der i bedste Fald var uoverskuelig og i værste Fald kunde medføre, at en Voldgiftskendelse, afsagt i eet Land, ikke kunde gennemtvinges i Debtors herfra forskellige Hjemland.

Paa denne Tilstand vil Forslaget gøre Ende ved at fastslaa, at en Kendelse afsagt i Henhold til Forslagets Bestemmelser og gjort eksigibel i et Land, hvor Forslaget er gældende Lov, uden videre skal kunne eksekveres i ethvert andet Land, hvor Forslaget er gældende Lov. For de i denne Henseende opstillede Regler skal nu nærmere redegøres.

Kravet om Eksequatur skal ifølge Art. 37 fremsættes for den Ret, der af Parterne maatte være vedtaget som Værneting for Forholdet. Foreligger ingen saadan Vedtagelse, kan det fremsættes for Retten paa det Sted, hvor Kendelsen er afsagt eller paa et Sted, hvor Domfældte ejer Gods, der kan tjene til Genstand for Eksekution.

Allerede i denne Værnetingsbestemmelse møder vi Udslag af Eksigibilitetens Universalitet. Efter nugældende Ret i alle Lande

vil et Eksequatur erhvervet ved et vedtaget Værneting eller ved Retten paa det Sted, hvor Kendelsen er afsagt være uden Betydning for Eksigibiliteten medmindre Eksekutionen skal foretages i det Land, hvor Eksequaturet er meddelt.

Selv om man nu kunde tænke sig at acceptere den universelle Eksigibilitet, synes den foreslaaede Værnetingsregel utilfredsstillende. Forslagets System er dette, at aftalt Værneting er det principale. Herimod kan man — naar man iøvrigt godkender Lovens Tankegang — næppe rejse nogen afgørende Indvending, selv om man synes at maatte foretrække Domfældtes Hjemting — det Sted, hvor han har fast Bopæl — som det principale.

Naar Forslaget derimod ligestiller og altsaa giver Domhaveren frit Valg imellem de subsidiære Værneting, kan dette næppe godkendes.

Da Domfældte skal fremsætte sin Indsigelse om Kendelsens Ugyldighed, naar og der, hvor Domhaveren begærer Eksequatur, bør han ikke af Domhaveren kunne tvinges til at føre Ugyldighedssøgsmålet f. Eks. paa et Sted, som han ikke har nogen anden Tilknytning til end den, et tilfældigt Godsværneting giver.

De subsidiære Værneting bør derfor klassificeres i hvert Fald saaledes, at Eksequatursøgsmålet — naar intet Værneting er aftalt — principalt skal føres paa det Sted, hvor Domfældte har fast Bopæl. Kun saafremt Domfældte ikke har fast Bopæl noget Steds, kan Søgsmålet føres efter Domhaverens Valg for Afsigelses- eller Godsværneting. Naar man anerkender Eksigibilitets Universalitet og Domhaveren altsaa kan benytte et ved Domfældtes Hjemting erhvervet Eksequatur i et hvilket som helst Land, hvori Domfældte har Gods, kan der ikke rejses nogen berettiget Indvending imod denne Ordning, der fyldestgør et naturligt Hensyn til Domfældtes Interesser.

Forslaget anerkender, som det fremgaar af det nys bemærkede, ikke Kendelsen som umiddelbart eksigibel, men kræver i Art. 25, at den erklæres eksigibel af en judiciel Myndighed efter at denne har givet Parterne Lejlighed til at udtale sig.

Forslaget overlader iøvrigt Spørgsmaalet om, hvorledes den nærmere Fremgangsmaade skal være, til de nationale Lovgiv-

ninger. Om disse henlægger Afgørelsen til en Fogedret eller til de almindelige Domstole, er i og for sig ligegyldigt, naar blot det kontradiktoriske Princip fastholdes, idet Kendelsens universelle Eksigibilitet netop hviler paa den Forudsætning, at Eksequatur ikke er givet uden at Domfældte har haft Lejlighed til at fremføre og faa paadømt sine Indsigelser ogsaa med Hensyn til Kendelsens Gyldighed.

I Art. 26 angives de Tilfælde, i hvilke Eksequatur skal nægtes, nemlig naar Kendelsen er i Strid med ordre public, naar Kendelsen vedrører Spørgsmaal, som ikke kan afgøres ved Voldgift i det Land, hvor Eksequaturet søges, eller naar Kendelsen allerede er erklæret eksigibel i et andet Land, hvor Loven er gældende. (Et nyt Eksequatur er jo overflødigt og vilde som Motiverne siger kun betyde forøgede Omkostninger for Domfældte).

Det maa formentlig yderligere antages, at Eksequatur ogsaa skal nægtes, dersom Kendelsen allerede er kendt ugyldig i et andet Land. Dette staar ganske vist ingen Steder i Udkastet, men synes forudsat i Motiverne.

Art. 27 foreskriver, at Retten kan udsætte Eksequatursagen, dersom Domfældte sandsynliggør Eksistensen af en Ugyldighedsindsigelse.

Dersom Domfældte iøvrigt — altsaa uden at kunne sandsynliggøre — paaberaaber sig en Ugyldighedsgrund, kan Retten give Eksequatur betinget af Sikkerhedsstillelse.

Da Forslaget ikke udtrykkelig henlægger Eksequaturprocessen til de ordinære Domstole, vil det altsaa kunne ske, at Eksequaturkravet ifølge den nationale Lovgivning skal fremsættes for Fogedretten, mens Indsigelsen maa gøres gældende i en almindelig Proces.

Heraf vil næppe opstaa større Vanskeligheder, da det jo er den samme Stats Organer, der skal behandle begge Forhold, selvom det selvfølgelig vil være en Fordel, om begge Spørgsmaal kan afgøres af det samme Organ.

Reglen om det universelle Eksequatur findes i Art. 28 og lyder saaledes:

»Naar en Voldgiftskendelse er blevet erklæret eksigibel af en judiciel Myndighed i et af de Lande, i hvilket denne Lov er gældende, kan Kendelsen benyttes som Eksekutionsgrundlag i ethvert af disse Lande. Dog skal Eksekution nægtes, dersom Kendelsen er i Strid med ordre public i det Land, hvori Eksekution begæres, eller dersom den vedrører Retsforhold, som ifølge dette Lands Lovgivning ikke kan afgøres ved Voldgift«.

Af denne Bestemmelse følger altsaa, at en Kendelse, naar den først er gjort eksigibel i et Land, kan benyttes som Eksekutionsgrundlag i ethvert Land, hvor Loven er gældende, uden at det er nødvendigt at erhverve nyt Eksequatur. Endvidere er den ved Kendelsen domfældte afskaaret fra at fremsætte Indsigelser mod en Kendelses Gyldighed, naar den efter meddelt Eksequatur paaberaabes som Eksekutionsgrundlag, Kendelsens Gyldighed er endelig afgjort ved Eksequaturets Meddelelse.

Det bliver altsaa ikke, som det nu er Tilfældet, fornødent at bestemme Voldgiftskendelsens Nationalitet og derefter afgøre, om den efter den paagældende Retsorden er gyldig. Det eneste, der skal undersøges, er, om Kendelsen strider mod ordre public i det Land, hvor den ønskes eksekveret eller om den afgør Forhold, som efter dette Lands Lovgivning ikke kan afgøres paa denne Maade.

Man kan spørge, om Henvisningen til ordre public giver Hjemmel til at undersøge, om Kendelsen saavel i sit Grundlag, som ved Proceduren og ved de Forpligtelser, den paalægger Domfældte, er i Overensstemmelse med ordre public. Da Forslaget i sine Ugyldighedsgrunde giver Mulighed for at faa erklæret en Voldgiftskendelse ugyldig, der ikke efter sit Grundlag eller den Maade, hvorpaa den er tilblevet er i Overensstemmelse med ufravigelige Retsplejeprincipper maa det muligt antages, at det eneste, Fogeden kan undersøge, er Spørgsmaalet om, hvorvidt Kendelsens Indhold og Fuldbyrdelse er i Strid med ordre public i det Land, hvor Eksekution ønskes. Det er dog et stort Spørgsmaal, om en saadan Ordning er tilfredsstillende. Man vil næppe kunne gennemføre det Krav, at en dansk tvangsfuldbyrdende Myndighed skal eksekvere en Kendelse, selv om en Ugyld-

dighedsindsigelse er forkastet i en anden Stat, naar dansk Retsopfattelse vilde have anerkendt Indsigelsen.

Givet er det, at dette Spørgsmaal trænger til en meget indgaaende Belysning, før man tager Standpunkt for eller imod.

En Nægtelse af Eksequatur af en af de anførte Grunde bevirker selvfølgelig ikke Kendelsens Ugyldighed, en saadan Nægtelse rækker ikke videre end til at konstatere det Faktum, at Kendelsen ikke kan eksekveres i det paagældende Land.

Ugyldighedsgrundene.

En nærmere Drøftelse af Ugyldighedsgrundene i Art. 29—34 ligger udenfor dette Foredrags Rammer. Det skal dog nævnes, at en Kendelse ikke bliver ugyldig, fordi den ikke er forsynet med Grunde, medmindre Parterne har aftalt, at Kendelsen skal være begrundet, en Regel, der stemmer med f. Eks. dansk og engelsk Ret, mens tysk Ret har stillet sig paa det modsatte Standpunkt, at Kendelsen skal være begrundet, medmindre dette er frafaldet.

Med Hensyn til Spørgsmaalet om, hvorvidt Voldgiftsdomstolen skal dømme efter Billighed eller efter Retsregler, indtager Forslaget det Standpunkt, at Voldgiftsmændenes Undladelse af at dømme efter Retsregler ikke kan medføre Kendelsens Ugyldighed, medmindre det udtrykkeligt er aftalt, at Kendelsen skal være ugyldig, dersom Voldgiftsdomstolen ikke dømmer efter Retsregler.